

pén

VESTNIKOV
MESEČNIK

četrtek

25. 4. 2013

218. številka

... zaj pa gvüšno
lejko gumije pa
kaput minén.

Fotografija Nataša Juhnov

Vanja Vidonja,
odbojkarica, reprezentantka

Zgodba z naslovnice, str. 14

Končno! Ne samo novi, prvi pravi spomladanski Pén, temveč tudi prava pomlad.

Da bi le trajala, s poletjem in sončno jesenjo vred, čim dalj časa.

Še več, novi Pén prinaša veliko zanimivih zgodb in prilog. Kot nalašč za branje ob majskem »martinčkanju«. Sicer pa se ponovno beremo 30. maja. Kako bo šele takrat lepo!

»Kolobocije« doma ga ne zanimajo

Zvestoba do groba

Dosedanji škof Evangeličanske cerkve na Slovenskem mag. Geza Erniša naj bi po dveh mandatih, taka je časovna omejitev za to vodilno funkcijo, ostal škof, ker med evangeličanskimi duhovniki zanjo ni zanimanja. Kakor koli že bo, pa v Pentutih lahko brez zadržka zapišemo, da je Geza Erniša načelen človek. Bil je in ostaja zvest navijač in obiskovalec tekem soboške Mure. Na tribuni soboškega stadiona smo ga videvali v zlatih časih Mure, tam pa je bil tudi v nedeljo na tekmi z Gorico, ko je domača ekipa prihajala na igrišče kot zadnjeuvrščena. Zanj kot navijača se ni nič spremenilo, le kakšna molitev več je bila potrebna med tekmo, da je bil z božjo pomočjo na koncu vsaj neodločen izid.

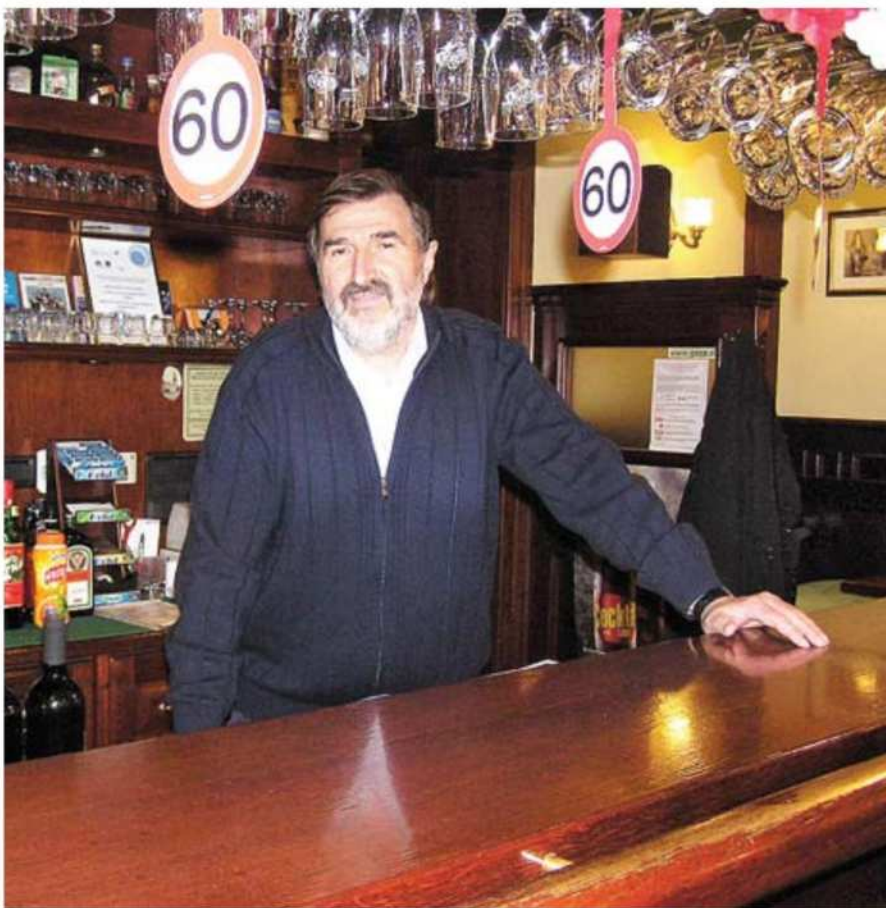
-ju-

Med ljudmi je zaokrožila govorica, da bo soboška škofija z mariborsko nadškofijo vred prešla pod finančno kontrolo graških cerkvenih oblasti, ki naj bi uredile njuno katastrofalno finančno stanje.

Nekaj se plete, saj je prvi finančnik škofije že v. d. in naj bi ga čakala nova služba v Berlinu. Nič o tem pa ne ve in niti noče slišati nekaj priljubljeni soboški

župnik Martin Horvat, ki je pred leti moral čez mejo na avstrijsko Koroško. Uživa med verniki v Žetali vasi in okolici, zelo se veseli obiskov iz domačih krajev, ki jih v župnišču vedno pričaka kakšno prijetno presenečenje, in rad pride v Prekmurje, kamor se bo po upokojitvi skoraj zagotovo vrnil.

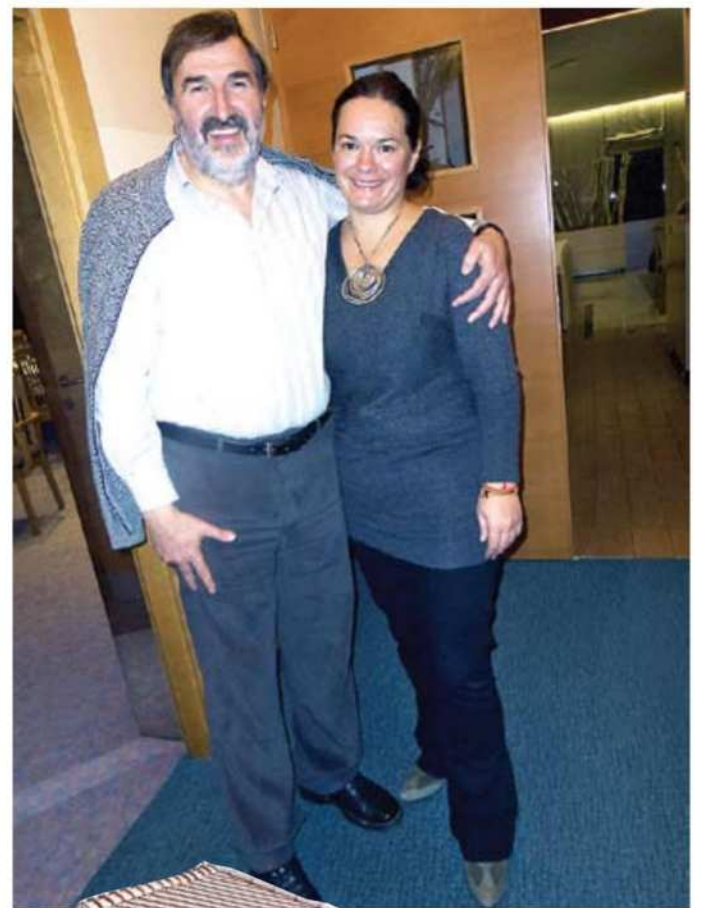
-be-

To pa so zrele šestdeseta

Humoristu Gezi Farkašu ni uspelo skriti, da so mu petdeseta leta ostala za hrbtom. Za to so poskrbeli v njegovem lokalu v Beltincih, Pentute, ki so vedno na preži, pa so dejstva samo dokumentirale. Njihovim očem ni ostal skrit niti objem s klubsko kolegico Tatjano Buzeti, ki se je vrnila z enoletnega potepanja po svetu. Ker se Tatjana medtem ni prenehala ukvarjati z zdravim življenjskim slogom, je Gezo v zrelih letih mimogrede prepričala, da poslej mora še bolj skrbeti za svojo kondicijo. Potem lahko še računa, da se bodo mlade dame z njim hotele vsaj fotografirati. Ker je Tatjana podjetna ženska, je že začela pripravljati priročnik za moške s šestimi križi.

-za-

Maučečev gorički »madež«

Nekoč državni svetnik, še vedno pa sekretar Državnega sveta RS in vplivni član SLS Marjan Maučeč, je od svojih obetavnih načrtov za razvoj Goriškega tam pustil le izropan gozd in grd madež, na katerega že od daleč opozarjata zapuščena kičasta hacienda in razpadajoč sod. Fotografiji sta najboljši komentar.

-bega-

Muhast april se počasi izteka: ni prinesel samo dežja in snega, sonca in topline, marveč je začel saditi, orati, spreminjati poplavljenе travnike v cvetličnjake, odpihnil je ljudem slabo voljo, vdihnil z razposajenim vetrom radost, veselje, duhovitost. Po svetu je mnogo zgradb, ki negujejo smeh. Gledališča in kabareti odpirajo po svetu vrata tragikomičnim doživljanjem naših prednikov in sodobnikov, sprožajo smeh do solz, grenkobni dah v ustih, včasih užaljenost in bes, kiselkasta lica in zdravilen, iskren aplavz. Humor, satirična duhovitost s ščepcem cinizma, kritike človeške neumnosti, vse to je spremljevalni del našega življenja. Človeka, ki ne pije in se ne zna smejati, se je treba izogibati. Po Evropi so že zdavnaj postavljeni spomeniki tolerance, strpnosti, kjer ima svoje mesto tudi optimističen pogled na svet. Slovenci že nekaj časa načrtujejo Muzej holokavsta in tolerance, in to v Lendavi.

RAZMIŠLJAM

Mihaela Kalamar,
študentka

Na slovenskem političnem odru smo priča divjemu plesu. Politični akterji si menjavajo vloge, državljani pa vse bolj občutimo, da politika pravzaprav ni nekaj, kar nas ne zadeva, saj nas odločitve in poteze politične elite, ki ji zaupamo vodenje države in upravljanje davkoplačevalskega denarja, zadevajo na vsakem koraku. Ob kriznih časih navadni državljani občutimo to zavedanje kot sol na rano, ki jo je prej ščitil obliž socialne države. Ko ta slabi, zaupanje v abstraktni pojem države prerašča v strah in negotovost. Ta se seli v pore vseh družbenih skupin, pri tem pa so vrednote in socialne vezi izpostavljene razkroju. Je volilno telo prepozno dojelo, da nas politika pravzaprav zadeva in da z apatičnostjo najbolj negativno odločamo o svoji prihodnosti?

Upam si trditi, da za 21. stoletje predstavljajo izjemno apatično skupino v družbi mladi. Ideologija države skozi izobraževalni sistem manipulira z mladimi in jih vzgaja v prilagojene, nerazmišljajoče, nekritične državljane, ki postopoma prehajajo v aktivni delež prebivalstva, nekje vmes pa se izgubijo vsi tisti iznajdljivi. V preteklosti je izobražujoča se mladina predstavljala kritično telo, ki je bilo sposobno vplivati na javno mnenje in izražati nezadovoljstvo s svojim položajem in položajem drugih družbenih skupin. Mladi so bili sposobni aktivizma, empatije, solidarnosti in občutka za pravičnost ter ga tudi javno izražati. Kdo smo izobražujoča se in izobražena mladina danes? Kakšno vlogo in odgovornost prevzemamo v nastali

bje študija pri mladih prevesilo v mejo tridesetih let, večina delovnih mest pa nas čaka na študentskem servisu. Verjamem, da si mladi tega pravzaprav ne želimo, saj za večino predstavlja študentsko delo socialni korektiv, s katerim se preživljajo. Velja tudi opozoriti, da se s to in z drugimi oblikami občasnih in začasnih del mladim ne zagotavlja socialnega varstva in ne daje osnove za načrtovanje življenja. Mladi si želimo delati. Želimo si priložnosti, da osvojeno znanje napolnimo z izkušnjami. Temu svetu in družbi, v kateri živimo, želimo dati svoje ideje, iznajdljivost in inovativnost. Čeprav je veliko priložnosti odvisnih od naših ambicij in prizadevanj, manjka tej državi celovita strategija zaposlovanja mladih, predvsem v tem času, ko so evidence zavodov za zaposlovanje prepolne diplomantov. Veliko se jih rešuje na način, da iščejo priložnost v tujini. Se nam bo nemara ponovila zgodovina in bo zaradi neugodnih razmer v lastni državi ta izgubila velik del izobraženeega potenciala, ki bi lahko prispeval k razvoju države? Je beg možganov res nujno potreben? Odgovornost ni samo na državi, ampak tudi na lokalni politiki. Ta mora ustvarjati delovna mesta in zadržati mlade v domačem okolju, kajti tudi centralizacija ni dolgoročna rešitev, saj postavlja oddaljene regije v še bolj zaostali položaj in jim daje status periferije.

Če je bilo še nedavno biti zaposlen in delati v naši družbi nekaj samoumevnega, danes postaja to vrednota. Pri vseh, posebej pa se to kaže pri mladih, saj je nezaneomarljivo dej-

Muzej humorja

Hrvati bodo mogoče že čez nekaj mesecev odprli prav tako Muzej tolerance in holokavsta. Znan je že prostor: francoski paviljon, zgrajen 1937. leta. Prva razstava naj bi bila zbirka fotografij hrvaških pravičnikov, ki jih je bilo med drugo svetovno vojno več kot sto. To so bili ljudje, ki so kljub življenjski nevarnosti pomagali posameznim Judom, da so preživeli preganjanje in vojne strahote. Med njimi sta bila tudi namiznoteniški igralec Darko Dolinar in filmski režiser Branko Bauer. Izjemna novica pa je, da so na Dunaju v Judovskem muzeju v palači Eskeles pripravili razstavo judovskega humorja. Za njega vemo, da je bil od Talmuda dalje samoironičen, inteligenten, obenem pa trpek in otožen. Za vse je seveda kriv Mojzes. Če bi takrat, ko je s svojim ljudstvom prešel Rdeče morje, krenil na desno, namesto na levo, bi imeli danes Judje nafto, Arabci pa pomarančni sok. Zakaj lahko z gotovostjo trdimo, da je bil Jezus Jud? Preprosto zato, ker je živel pri starših vse do tridesetega leta, prevzel je posle svojega očeta, njegova mati ga je čistila po božje, on pa je bil prepričan, da je devica. In še eno vprašanje: Kakšna je razlika med Judom in devico? Jud ostane vedno Jud.

In tako dalje. Celo pri nas je izšlo nekaj skromnih antologij judovskega oziroma judovskega humorja. Humorist Evgen Jurič je izdal knjižico Šalom za šalo. V Zagrebu je publicist Vojo Šiljak zbral judovske šale pod naslovom Naša je lepša. Judovske šale so dvosmiselne, na prvi pogled preproste, v bistvu pa zelo globoke, filozofske. Ljudje mislijo, pravi Jud, kako moder je bil Salomon, da je ugotovil, katera je otrokova prava mati: ampak prava modrost bi bila v tem, da bi odkril, kdo je bil oče.

V dunajskem muzeju pod naslovom Vsi nori prikazujejo med drugim tudi zgodovinske fotografije, časopisne pogovore, kostume in filmske posnetke kabaretov, uprizorjenih v koncentracijskih taboriščih. Med najbolj duhovite, satirične filme sodi Chaplinov Veliki diktator. Chaplin je predstavil v njem judovskega brivca in potepuha. Film si je Hitler dvakrat ogledal. Chaplin je ob neki priložnosti rekel, da ne ve, kaj bi dal, če bi lahko izvedel, kaj je diktator mislil o njegovem filmu! Veliki diktator je še vedno film, ki navdušuje. To ni samo analiza nacizma, diktatorjev, marveč tudi morale, etike. Takole je Jud razlagal sinu, kaj pomeni etika. Vzemiva primer, pravi, da v mojo trgovino pride stranka, si nakupi

za dvajset evrov blaga, plača s stotakom in pozabi vzeti preostanek denarja. Vidiš in zdaj se začne etika: ali naj teh osemdeset evrov zadržim zase ali naj si jih razdelim s partnerjem!?

Mnogo judovskih šal je zbral judovski filozof in rabin Martin Buber, Efraim Kishon, in jih po drugi svetovni vojni spremenil v izjemno aktualne humoreske. Tako je Buber zapisal šalo o zoološki filozofiji. Zaradi nadležne bolhe Jud ne more in ne more zaspati. Bolha, ji strogo reče, če si zdrava, kaj sploh počneš v moji postelji; če pa si tako bolna, zakaj potem toliko skačeš? O sociologiji se je Buber spraševal na izviren način: zakaj Judje živijo raztreseni po vsem svetu? Da se drug drugemu lažje umaknejo s poti.

Ulice v Amsterdamu, v nekdanjem judovskem getu, so bile široke komaj nekaj metrov. Neke poletne noči se mož nemirno premetava po postelji. Žena ga vpraša, kaj da mu je, on pa ji odgovori, da je zaskrbljen, ker mora sosedu vrniti tisoč guldnov, tega denarja pa nima. Žena vstane, odpre okno, glasno pokliče sosedu k oknu in mu reče, da mu mož zjutraj ne bo mogel vrniti dolga. Zdaj pa daj mir in zaspi, se potem žena obrne k možu: Zdaj je sosed tisti, ki ne bo več mirno spal.

V Berlinu že od 2001. uspešno deluje Judovski muzej. Letno ga obišče do tri četrtilijona obiskovalcev. Razdeljen je v več zgodovinskih oddelkov. V eni sobi so nanizani »odgovori« na vprašanja: Kdo je Jud? Kaj pomeni biti Jud? Tu so tudi predstavljene Hasidske zgodbe, polne zdravilnega judovskega humorja, branje za duhovno vzgojo. Smisel za humor je bil pri Judih tako močan, da so celo v koncentracijskih taboriščih pripravljali kabarete, da so vsaj za kratek čas pozabili na kruto usodo, grozljiv vsakdanjik. Po vojni je deloval na Dunaju satirični judovski kabaret, toda s smrtjo igralcev in protagonistov je zamrl. Del dunajske razstave o judovskem humorju je predstavil tudi ameriške režiserje Billyja Wilderja, Mela Brooksa in Woodyja Allena, svoj kotiček pa je dobil tudi britanski igralec Sacha Baron Cohen. Na dunajski razstavi judovskega humorja je na voljo tudi obsežen katalog s številnimi ilustracijami in članki o razvoju judovskega humorja, iz katerega so se razvili drzni, filozofsko poglobljeni aforizmi o tem, kdo smo in kam gremo. Saj je na svetu tako, da se judovskim šalam ljudje smejejo vsaj trikrat: prvič, ko jih slišijo, drugič, ko jim jih razložijo, in tretjič, ko jih razumejo.

Mladi si želimo delati

družbeni situaciji in razmerjih? Najbolj v oči bodeč problem pri mladih je trenutno visoka stopnja brezposelnosti, predvsem izobraženih. Iskalci prve zaposlitve so v izjemno neugodnem položaju. Pogosto slišimo, da nam država omogoča izobraževanje, ne more pa nam ponuditi dovolj delovnih mest. Ustrezno retorično vprašanje ob tem bi bilo, ali je res kriva samo in izključno država. Zagotovo je veliko odvisno tudi od posameznika in njegovih želj, dispozicij in ciljev, vendar si mladi zaslužijo priložnost, da čim prej po izobraževanju stopimo na trg dela. Ob stiski zaradi nezaposljivosti se je obdo-

stvo, da je z delom zagotovo povezan tudi osebni potek posameznikovega življenja, ki se ob brezposelnosti ne more osamosvojiti, živi pri starših in na njihov račun, ne more načrtovati osebnega napredka, kot je ustvarjanje lastnega doma, nakupa drugih dobrin in načrtovanje družine ali drugih oblik samostojnega življenja. Vse to načlenja sedanje družbene vrednote in postavlja celotno družbo pred nove izzive. Čas se spreminja. Smo pripravljeni nanj? Moje razmišljanje je prepolno retoričnih vprašanj. Jasne odgovore mladi v trenutnih razmerah težko najdemo. So samo ugibanja in dobre želje.

Zlata zasedba Magnetov: Miha Balažič, Boris Vučklič, Jože Ružič in Vlado Mičev.

Zasedba skupine skozi čas

Skupino Magnet so leta 1973 ustanovili bobnar Jože Gerenčer, kitarist in vokalist Jože Glažar, baskitarist Jože Ružič in klaviaturist Jože Vukan. Že naslednje leto je bobnarja Jožeta Gerenčerja zamenjal Drago Tavčar. Do nove spremembe je prišlo, ko sta Jožeta Glažarja in Jožeta Vukana zamenjala Jože Grlec in Jože Gerič. Leta 1979 so nastopali v zasedbi: Miran Celec, Mirko Kovač, Toni Šafarič, Jože Ružič in Laci Györek. Leta 1982 so skupino sestavljali: Laci Györek, Branko Sapač, Marjan Vidic, Borut Kocjan in Jože Ružič. Leta 1985 sta se Laciju Györeku, Branku Sapaču in Jožetu Ružiču pridružila Brane Battisti in Borut Sešek. Od leta 1987 je skupina delovala v verjetno najbolj

Skupino so ustanovili štirje Jožeki: Jože Glažar (umrli, na fotografiji prvi z leve njegov sin Jože), Jože Gerenčer, Jože Vukan in Jože Ružič. Zadnji je edini član, ki je med ustanovitelji Magneta in mu je ostal zvest 40 let.

40 let stara zgodba Magnetov

»Bodi srečna, moja Julija...«

K vstopnici so obiskovalci prejeli album z največjimi uspešnicami skupine, ki je bil izdan ob tej priložnosti.

udarni zasedbi: Branko Sapač, Vlado Mičev, Miha Balažič, Boris Vučklič in Jože Ružič. Leta 1991 se jim je pridružil novi klaviaturist Gorazd Kozmus, leta 1994 pa še novi pevec Oliver Antauer. Med letoma 1997-1999 so Magnete sestavljali: pevka Karmen Sreš, bobnar Marjan Vidic, klaviaturist Jože Sreš, kitarist Aleš Miholič ter basist in vodja Jože Ružič. Leta 2000 sta se jim ponovno pridružila pevec Miha Balažič in bobnar Vlado Mičev. Skupina je prenehala delovati leta 2002.

V svojem obdobju so spremljali Zlatka Pejakoviča, Nedo Ukraden, Darka Domijana, Terezo Kesovijo, Alfija Nipiča, Iva Mojzerja, Andreja Šifrerja, Edvina Fliserja, Vladimirja Savčiča - Čobija, Simono Weiss, Mari-

Med Mihom in Jožetom je glasbena diva Neda Ukraden. Na skupino ima čudovite spomine. Leta 1988 je Neda skupino Magnet povabila na enomesečno turnejo po Avstraliji.

jana Smodeta, Jasno Zlokič in mnoge druge vokalne soliste.

Magneti so ustvarili številne lastne skladbe (okrog 60). Leta 1988 je izšel njihov prvi album Bodi srečna, Julija, ki je dosegel zlato naklado. Sledilo je še pet albumov z uspešnicami, kot so recimo: Oženil se bom, Julija, Jutri sin vaš bo postal vojak, Prstan poklanjam ti, Monika, Danes je tvoj rojstni dan, Ana, Adijo, ljubica, Ne joči, Marija...

V svoji karieri ima skupina za seboj nastope po Avstriji, Švici, Nemčiji, Avstraliji in po nekdanji Jugoslaviji. Na njihovem nepozabnem jubilejnim koncertu ob 40. obletnici nastanka je

jedro na odru tvorila zasedba: Miha Balažič, Boris Vučklič, Vlado Mičev in Jože Ružič, katerim so se pridružili še štirje nekdanji vokalisti: Oliver Antauer, Borut Sešek, Borut Kocjan in Karmen Sreš ter kitaristi Ivan Aladič, Jože Glažar in Marjan Vöröš. Kot gostje so nastopili tudi Neda Ukraden, Ivo Mojzer, vokalna skupina Aeternum, ansambel Štrk, Sončna uprava in Brass band prekmurske godbe Bakovci. Ob tej priložnosti je izšel tudi njihov jubilejni CD Magnet - Uspešnice.

Bojan Zdravec

Nabito polna dvorana osnovne šole I v Murski Soboti. Fantje so se spomnili tudi umrlih članov skupine Magnet: Jožeta Glažarja - Doda, Jožeta Geriča, Branka Sapača - Sanča. Nikoli jih ne bodo pozabili.

Nekaj skladb so izvedli skupaj z bakovsko godbo. Od leve proti desni sta Marjan Vöröš in Karmen Sreš. Četrti od leve je Oliver Antauer.

Za konec jubilejnega koncerta so na oder prišli vsi, ki so kdaj bili del zgodbe legendarne skupine Magnet. Delček svojih spominov na preteklost so iskreno podarili zvesti publiki, ki je z njimi znala zapeti vse njihove uspešnice. Bil je srčen jubilejni koncert. Po njem so, kot se za tako obletnico spodobi, pripravili še after party, kjer so po polletnih napornih pripravah odložili vsa bremena in sproščeno obujali spomine na preteklost in nepozabna doživetja. Do abrahama pa ostaja dolg zvesti publiki - še kakšna nova uspešnica Magnetov!

Ko na koncertu vstaneš in tako ploskaš, glasbenike posebej počastiš. Magneti so bili tega na svoj jubilejni večer večkrat deležni. Pridružila sta se jim tudi Dejan Vunjak in njegova mama Danica, sin in soproga pokojnega Brendija, priljubljenega glasbenika, ki je z Magneti spisal zanimive zgodbe. Avtor fotografije je Erik Kavaš.

Nogometni val odnesel Beltinčana Tadeja Apatiča na skrajni vzhod Evrope

Sheriff, bogat predstavnik revnih

CELI SVET

JE RINGIŠPIL

Moldavija ali Moldova v romunskem jeziku ... Radi pravijo, da gre za pozabljeno deželo na prepihu, na vzhodu Evrope. Na zahodu meji na Romunijo, na vzhodu na Ukrajino. Od leta 1945 do leta 1991 je bila del velike Sovjetske zveze. Neodvisnost so dočakali in razglasili 27. avgusta 1991. Po mnogih povsem realnih kazalcih in statističnih podatkih je Moldavija najrevnejša evropska država. V njej živi okrog 4,5 milijona prebivalcev, večina (70 odstotkov) jih je romunske narodnosti. Šestina jih živi v glavnem mestu Kišinjev (po romunsko Chisinau).

Prestolnica je superiorna in ima nadvlado v vseh pogledih, ne pa tudi v nogometu, v najpomembnejši postranski stvari na svetu. Na zelenicah kraljuje Sheriff, klub, v katerem svoje storitve ponuja tudi naš Beltinčan Tadej Apatič, ki je svojo popolno afirmacijo doživel v barvah Domžal, s katerimi je osvajal tudi državne naslove (v prvenstvu, pokalu in superpokalu). In ker so nogometne poti nepredvidljive, včasih prav neverjetne, je Tadej danes začasen prebivalec mesta Tiraspol, ki ima blizu 150.000 prebivalcev. Po zaslugi bogataša, ki vodi klub in ima visoke, prav bolno zastavljene cilje, je Sheriff trn v peti prestolnice, toda visoko postavljeni cilji so skoraj že doseženi. Doma so namreč razred zase, spoznala pa jih je tudi (po dobrem) nogometna Evropa. In del te zgodbe je Tadej Apatič.

»Tu je prava mednarodna kolonija, nogometaši iz Srbije, Poljske, Brazilije, potem iz Afrike, iz Slonokoščene obale in Burkine Fasso, nato sem še jaz iz Slovenije v družbi Samardžiča, ki se ga spomnite iz Maribora ... Predsednik kluba je bogataš, nestrpen in lačen uspehov, ki vlaga

In ker so nogometne poti nepredvidljive, včasih prav neverjetne, je Tadej danes začasen prebivalec mesta Tiraspol, ki ima blizu 150.000 prebivalcev. Po zaslugi bogataša, ki vodi klub in ima visoke, prav bolno zastavljene cilje, je Sheriff trn v peti prestolnice, toda visoko postavljeni cilji so skoraj že doseženi.

velik denar in pričakuje (ne)mogoče, pustiti namreč vidne sledove v Evropi. Težko je to uresničiti. Doma smo premočni, v Evropi pa, roko na srce, prešibki. V minulem ciklusu nas je na evropski poti ustavil zagrebški Dinamo, v igri s favoriziranim francoskim velikanom Marseillom pa smo kljub izjemnim nastopom ostali za korak prekratki.«

Kako bi ocenili svojo vlogo v tej zgodbi, ki sicer še traja?

Občutki so mešani. Sheriff je organiziran in bogat klub z jasno izraženimi ambicijami. Ob finančni koristi je dobra odskočna deska, še posebej po evropskih predstavitvah, za odhod v kakšen večji, uglednejši klub. Predvsem je v tem trenutku zanimiva Rusija, katere liga neverjetno raste tako po kakovosti kot vložkih v nogomet. Bil sem na dobri poti, potem sem imel nekaj težav s

Ekipa Sheriff FC Tiraspol, Apatič v spodnji vrsti, drugi z desne

poškodbami, zdaj pa se je nekoliko zalomilo in sem na poti, da ujame staro formo in si znova izborim status standardnega člana začetne enajsterice. Pogodba s klubom me veže do konca leta 2015. Polovico te pogodbe pa sem že oddelal. Preveč je sprememb, saj želi predsednik velike dosežke čez noč. Tako prihajajo nove okrepitve, menjavajo se trenerji in vse to vpliva na igro, saj ima vsak svoje poglede, svoj način dela ... Klub je pred suvereno osvojitvijo naslova državnega prvaka, trener pa »dobi nogo«, ker ni bil dorasel Evropi!? Nekoliko čudno, mar ne?

Sta vam prekmurska pridnost in prilagodljivost pomagali, da ste se znašli v povsem drugačnem okolju?

»V tem bo že nekaj resnice. Prilagodljiv sem in nisem imel težav. Hitro sem se navadil na novo okolje. V veliko pomoč so mi bili soigralci z območja nekdanje Jugoslavije, s katerimi se tudi v prostem času največ družim. Res pa je, da je okolje posebno, povsem drugačno od moje panonske ravnice. Klub je na evropski ravni, standard navadnih ljudi pa prav ponižujoč. Brez pretiravanja, kar nekaj desetletij so za nami.

Kakšna je potem moldavska prva liga?

S privatizacijo je nekaj klubov (Sheriff, Dacia in Zimbru) svetlobno leto pred drugimi, ki so »topovska hrana« za vodilne. To so nezanimiva srečanja, kjer po navadi igramo na polovici nasprotnika, ki se brani in »sanja« o kakšnem protinapadu, to pa zaradi velike kakovostne razlike redko »vžge«. Slovenska liga je kakovostnejša, bolj izenačena v primerjavi z moldavsko, saj so nekateri moldavski prvoligaši organizacijsko in tudi po kakovosti na ravni naše tretje lige. Moj klub pa gre z velikimi

koraki proti naslovu prvakov, saj imamo že 12 točk prednosti pred Dacio, v pokalnem tekmovanju pa smo se že uvrstili v četrtfinale. Kar je zame najvažnejše, pa je, da nimam zdravstvenih težav, se odlično počutim in sem povsem pripravljen.

Tiraspol »nagaja« prestolnici Kišinjevu?

Prestolnica Kišinjev, znana je kot metropola vina, ima najdaljši predor z vinsko kletjo, ni pa v tem obdobju opita z državnimi nogometnimi trofejami. Tiraspol je drugo največje mesto v državi. Medtem ko govori »preostali« del Moldavije romunski ali ukrajinski jezik, prebivalci Tiraspolja govorijo večinoma rusko. »Moje« mesto Tiraspol je kot država v državi in sprto s preostalo Moldavijo. Varovano je z vojsko, in ko prideš vanj, moraš skozi kontrolne točke, čaka pa te še vrsta obveznosti in preventivnih ukrepov, če ostaneš več dni v njem. Nima nakupovalnih središč ali kakšnih zbirališč in ljudje so zelo nezaupljivi. V prostem času rad potujem v prekrasno ukrajinsko Odeso, ki je oddaljena kakšno uro in pol. Ob prvem obisku Odesa sva s soigralcem iz Srbije preživela neverjetno »odisejajo«, preden sva prispela na cilj. Vmes je bila še meja, noben od taksistov pa ni imel dovoljenja za vstop. »Vročna linija« med taksisti je delovala tudi v »izrednih razmerah« in tako sva presedla iz taksija v taksij in srečno prispela na cilj. Taksisti iz različnih držav so si med sabo »delili stroške«, a je, brez skrbi, vsak dobil svoj del pogače. V najinem primeru so ostali brez »dodatka«, čeprav so se zelo trudili, da bi pretentali turista v nogometnih čevljih ...

Franc Bobovec

Tadej Apatič med potepom po mestu Tiraspol

LEGENDE

Mirko Munda

»Dela vam ni treba plačati, plačajte mi moje znanje«

Ivan Kūčan st. iz M. Sobote (1892–1975) je bil velik mojster strojne mehanike, prvi avtomehanik v Prekmurju in inovator

Če si za uvod postavimo vprašanje, kdo je imel prvi avtomobil na ozemlju današnje Slovenije in kdaj ga je kupil, odgovor najdemo tudi v spletni enciklopediji Wikipediji. To je bil baron Anton Codelli, kranjski izumitelj, veleposestnik in politik. Z avtomobilom – bolj je bil podoben dvosedežni kočiji kot vozilu, ki ga poganja motor z notranjim izgorevanjem – se je prvič zapeljal po ljubljanskih ulicah novembra 1898.

In kdo so bili lastniki prvih avtomobilov v Prekmurju? Nekaj desetletij za Codellijem so z njimi vzbujali pozornost štirje ugledneži: dr. Mihael Škrilec, prvi kirurg v soboški bolnišnici, primarij dr. Janez Geiger, posestnik ter cesarsko-kraljevi okrajni živinozdravnik Aleksander Junkucz in gostilničar Vogler s Cankove. Vozila jim je popravljala edini človek, ki je takrat to znal, Ivan Kūčan, prvi mojster strojne mehanike in prvi avtomehanik v Prekmurju ter inovator s patentiranjem, kot je zapisano ob njegovem imenu na seznamu znanih Sobočanov Meštne občine Murska Sobota.

Dvakrat vajenec

Ivan Kūčan se je rodil kot tretji otrok revnih kmetov v Suhem Vrhu na Goričkem. Imel je brata, ki je ostal doma in prevzel kmetijo, ter dve sestri. Ivan se z revščino ni sprizajnil, že od malih nog je govoril, da hoče nekaj postati, in pri trinajstih letih

je pri soboškem kovaškem mojstru Kuminu postal vajenec. Leta 1908 je naredil pomočniški izpit za kovača, a se s tem ni zadovoljil. Ker je hotel vedeti in znati več, se je pri mojstru Bratinščku v Murski Soboti izučil še za ključavničarja. Z dvema pomočnikoma izpitoma v žepu se je mladenič odpravil v svet. Najprej se je ustavil v Gradcu in se zaposlil v delavnici, v kateri so izdelovali kolesa, a tam ni ostal dolgo. Nadarjeni ključavničar je kmalu dobil delo v tovarni avtomobilov slovenskogoriškega rojaka Janeza Puha, kjer so se mu odpirala nova obzorja in se je prebudila njegova inovacijska žilica, ki mu je čez leta, ko je postal samostojni mojster, bogatila poklicno življenje in ga zapisala med pomembne Prekmurce. Tudi njegov delodajalec Puh je začel poklicno pot kot ključavničar, v zgodovino pa se je zapisal kot izumitelj, mehanik in proizvajalec vozil. Razvil je 21 tipov avtomobilov, ki so na začetku dvajsetega stoletja veljali za najbolj zanesljive na svetu.

Zaradi nemirnega duha, ki mu je govoril, da naj, dokler je mlad, spozna čim več sveta ter si pridobi čim več znanja in različnih delovnih izkušenj, Ivan Kūčan ni ostal v Gradcu. Naslednja postaja je bila Budimpešta, kjer ga je dohitela prva svetovna vojna; prestal jo je ob popravilu avtomobilov. Ti seveda niso bili takšni, kot so danes. Ker so bila kolesa brez pnev-

V Kūčanovi stanovanjski hiši je bila v 19. stoletju prva judovska molilnica v Murski Soboti.

(AVTOR SLIKE, IZDELANE PO STARI RAZGLEDNICI, JE ERNEST BRANSBERGER.)

matik in vozila niso imela amortizerjev, se z njimi ni bilo prijetno voziti po luknjastih makadamskih cestah.

Eden delal, drugi služil

Ko je nadarjeni ključavničar in mehanik menil, da ve že dovolj, se je odločil, da bo začel delati na svojem doma v Prekmurju. Ko je v Murski Soboti iskal primerno delavnico, mu je premožen živinozdravnik in eden prvih lastnikov osebnega avtomobila v pokrajini ob Muri Aleksander Junkucz predlagal partnerstvo. A se je to sodelovanje hitro izrodilo. »Jaz sem delal, on pa je bil gospod, ki je služil, ne da bi si umazal roke,« je od neki priložnosti, ko je obujal spomine, prizadeto pripovedoval Ivan Kūčan. »Spoznal sem, da se moram čim prej osamosvojiti.« Leta 1921 je v (sedanji) Zvezni ulici poleg nekdanje judovske molilnice, ki je postala njegova stanovanjska hiša, zrasla takrat največja ter najsodobnejša ključavničarska in mehanična delavnica v Prekmurju. Mojster je vanjo namestil stroje in začel delati kot sam svoj gospodar. Medtem ko so drugi mojstri v Prekmurju morali marsikaj narediti še ročno, je Ivan Kūčan delal s stroji. Popravljal je avtomobile, kolesa, motorna kolesa, kmetijske in druge stroje, njegova specialnost so bila generalna popravila postrojenj mlinov. Ni bilo prošnje ali želje stranke, ki je ne bi znal ali ne bi mogel izpolniti. Razmahnila se je tudi njegova ustvarjalnost in v Kūčanovi delavnici so nastajali novi stroji ter naprave. Njegova zamisel so bili vodna turbina za pogon mlinov, drobilnik zrnja, dvotaktni motor, ki je deloval hitreje kot enaki motorji najbolj znanih tovarn v svetu, ker je vanj vgradil kompresor, izpopolnjen wanklov motor, izvorni uplinjač in še marsikaj drugega.

O svojem uplinjaču je mojster Ivan Kūčan novinarju Vestnika Štefanu Sobočanu leta 1974, ko je pri 81 letih končno izpregel in se je odpravil v pokoj, povedal: »Hudo svetovno gospodarsko krizo v letih 1929–1932

sem občutil tudi jaz in tuhtal sem, kaj bi naredil, da bi mi vrglo nekaj več. Ker je bila takrat med ceno bencina in nafte kar petkratna razlika, sem razmišljal, kako tako prirediti bencinski motor, da bi ga poganjala nafta. In porodila se mi je ideja o uplinjaču, ki bi to dopuščal. Naredil sem ga in ga tudi patentiral. Dokler je bila razlika v ceni bencina in nafte velika, sem to napravilo dobro prodajal in navrgla mi je precej denarja.«

Izučil je 80 vajencev

Naj je šlo Ivanu Kūčanu dobro ali malo manj dobro, vedno je svoje znanje prenašal na mlade. Pri njem se je izučilo obrti približno 80 vajencev. Med njimi sta bila recimo Jože Pavlinjek, ki je kot vajenec stanoval pri

Kūčanovih v Murski Soboti, pozneje pa je bil konkurent svojemu mojstru, in Ludvik Rajbar, ki je leta 1945 odprl prvo avtomehanično delavnico v Murski Soboti. Eden njegovih vajencev je po učni dobi odšel v Ameriko, a je na mojstra ohranil tako lepe spomine, da se je še leta ob božiču oglašal s čestitko, v kuvertu pa je vedno priložil tudi nekaj dolarjev. Sploh so vajenci ohranili mojstra Kūčana v lepem spominu, čeprav so morali trdo delati in temeljito čistiti tudi delavnico in stroje. V soboto zvečer – takrat se je delalo šest dni v tednu! – niso smeli domov, dokler to ni bilo narejeno.

Pri Ivanu Kūčanu se je učil tudi Janez Škerlak. Spomni se, da je bilo delo izjemno pestro, da so popravljali avtomobile in kmetijske stroje, izde-

Mojster Ivan Kūčan je bil velik strokovnjak mehanične, ključavničarske in sploh strojne obrti. (FOTOGRAFIJA IZ DRUŽINSKEGA ALBUMA IRENE LIPIČ)

Uničili so edinstven spomenik tehniške kulture

Irena Šavel na zborovanju Slovenskega muzejskega društva v Idriji od 11. do 13. oktobra 1995: ».../ V Zvezni ulici št. 4, v središču Murske Sobote, je do nedavnega stala ključavničarska, kovaška in mehanična delavnica, ki je bila povezana s pritično stanovanjsko hišo. .../ Do sedemdesetih let ni »kazila« podobe mesta, nasprotno, bila je del takratne podobe Sobote, .../ preživela je vse hude preizkušnje urbanističnega preurejanja mesta. Zdelo se je, da bo ubežala urbanistični zmoti in ostala za vekomaj v neokrnjeni podobi. Delavnica kot primer tehniškega spomenika – muzeja in stanovanjska hiša kot primer tipične panonske mestne arhitekture. .../

Ohranjen kompleks delavnice in stanovanjske hiše v Zvezni ulici je bil zadnji dokument razvoja zgodnje industrijske dobe v Murski Soboti, ki je funkcioniral vse do osemdesetih let, potem pa je začel polagoma usihati. .../ V velikem enotnem prostoru delavnice s sedmimi okenskimi odprtiniami so bili do 2. 6. 1995 orodni stroji, za katere lahko po očitni dipl. inž. Tadeja Brateta trdimo, da so bili eni najstarejših v Sloveniji in v tem delu Evrope. Velja še enkrat poudariti, da je delavnica sodila med redko ohranjene obrtno-industrijske objekte z začetka industrializacije Slovenije in je bila opremljena z vsemi orodnimi stroji v nespremenjeni obliki od začetka delovanje delavnice do danes. .../ V popolnosti je bila ohranjena transmisija s kolesi, jermenicami, jermenimi, ležaji in osmi, ki so bili pritrjeni pod strop. Šlo je za najpopolnejšo pri nas ohranjeno transmisijo, ki so po letu 1930 izginile iz uporabe. Velika stružnica iz leta 1890, po svoji zasnovi in izdelavi edinstvena, je bila ena od treh doslej znanih starih pri nas ohranjenih. Ob njej je stalo novo vzmetno kladivo, ki je posebnost, saj podobne naprave ne poznamo. Navdve zanimiv ter po svoji zasnovi in starosti edinstven je bil stroj za rezkanje utorov in valje valjčnih mlinov, izdelan v ladjedelnici Danubis v Budimpešti. Podobnega ali enakega ne hrani noben muzej ne pri nas ne v tujini. Originalna mala stružnica češke proizvodnje iz sredine dvajsetega stoletja je stroj, kakršnih se je ohranilo le malo. Vertikalni stebelni vrtni stroj pri vhodu, ki je tehniška redkost, .../ je segal v prelom stoletja. Ohranjeni so bili še veliko kovaško ognjišče, stare električne naprave za pogon transmisije in delovne mize. .../

Po strokovni ekspertizi Tadeja Brateta je Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor izdelal konservatorski program, po katerem bi obnovili, ohranili ter predstavili Kūčanovo delavnico s pripadajočim stanovanjskim objektom in zemljiščem kot tehniški muzej 'v naravi'. Ker je bila tam načrtovana gradnja objektov za kulturne dejavnosti, bi bilo mogoče obnovljeni kulturni spomenik za muzejsko-predstavitveno funkcijo vključiti kot kvaliteten poudarek porajajočega se kulturnega središča. .../ Izvršni svet Skupščine občine Murska Sobota pa je na seji 30. avgusta 1963 sprejel sklep, da se Kūčanova hiša in delavnica – kljub nasprotovanju stroke – porušita .../ in občina Murska Sobota je brez vednosti muzeja 2. 6. 1995 stroje iz Kūčanove delavnice preselila v grad Rakičan, delavnico in stanovanjski objekt pa 9. 6. 1995 (brez slabe vesti) zravnila z zemljo. .../ Tako so porušili spomenik, ki bi lahko bil prvovrsten tehniški muzej. .../«

Družinska slika Kūčanovih (stojijo od leve proti desni): oče Ivan, sinova Bela in Ivan, sedi mama Emilija.

(FOTOGRAFIJA IZ DRUŽINSKEGA ALBUMA IRENE LIPIČ)

lovali nove naprave, vlivali bate za motorje, ko je bilo na vrsti generalno popravilo avtomobilov, itn.

»Da, pri Kūčanovih je bila tudi livarna,« pritrudi Škerlak, ko ga začudeno vprašamo, ali so sami vlivali bate, »naredili smo modele iz livarskega peska, vlili odlitke in jih nato dokončno obdelali. Pa ne le za bate, tudi za turbine, kmetijske stroje in druge naprave.«

Janez Škerlak je tako zaokrožil svoje spomine: »Poleg mene je bil pri mojstru Kūčanu še en vajenec, ni pa takrat imel nobenega pomočnika. Izdelovali smo tudi vodne turbine za male mlino in male elektrarne. Montirali smo jih po Sloveniji, na Madžarskem, Hrvaškem in v Avstriji. Veliko dela, navadno pred setvijo, ko so se mlinarji pripravljali na novo letino, je bilo tudi z brušenjem valjev oziroma z rezanjem utorov in zobcev vanje. Mojster je bil velik strokovnjak mehanične, ključavničarske in sploh strojne obrti, znal je prenašati svoje znanje na nas mlade. Potem ko sem naredil pomočniški izpit, sem odšel najprej k vojakom in nato v Nemčijo. Dokler je Ivan Kūčan starejši živel, sem se vedno, ko sem prišel domov, oglašil tudi pri njem. Iz hvaležnosti, ker je bil odličan mojster in dober človek.«

Vajenci pri Kūčanovih niso dobivali plače, so pa imeli kosilo, pravi Janez Škerlak. Delavnico so pospravili in očistili vsak dan; mojster je bil najbolj občutljiv za stroje, ki so jih morali tako temeljito zdrgniti in naoljiti, da so se svetili, kot bi bili novi. Spominja se tudi, da si je motor, s katerim se je vozil po Prekmurju, Ivan Kūčan naredil sam tako, da so v njegovi delavnici vili karter in izdelali ventile.

»Kūčan bači«

Ivan Kūčan si je s svojim velikim znanjem ustvaril v Murski Soboti, Prekmurju in tudi širše velik ugled. Prijatelji in znanci so ga na soboških ulicah,

kjer so ga čez teden pa tudi ob nedeljah in praznikih videvali v modrem delovnem plašču in z nezavezanimi čevlji (se je pa znal tudi lepo urediti), iz spoštovanja kot uglednega meščana

Drobilnik zrnja, izdelan po načrtih Ivana Kūčana, še deluje. (FOTOGRAFIJA MIRKO MÜNDA)

naslavljali »Kūčan bači«. Možak je rad poiskal družbo in posedel v soboških lokalih, najpogosteje v kavarnah Faflek in Varga. Njegov najljubši konjiček je bil šah, ki ga je lahko igral tudi do zgodnjih jutranjih ur. Če je posedel v lokalu čez dan, pa ga je pogosto spremljal – tako je naročila žena Emilija – kdo od domačih ali sorodnikov in čakal, kdaj se bosta odpravila domov. Takrat je običajno spremljevalcu oziroma spremljevalki naročil: »Dete moje, ti samo sedi,« in mu oziroma ji naročil Meoličevo kokto.

Ivan Kūčan se je znal tudi postaviti zase. Nekoč se je v njegovi delavnici oglašil zdravnik soboške bolnišnice dr. Slavko Vrbnjak in potožil, da njegovega oppla, ki je nevozen, nihče v Soboti ne zna popraviti. Mojster je odšel do avtomobila, odprl pokrov motorja, pobrskal po njegovem »drobovju« in kmalu odkril napako. Ko je motor zabrnul, je zdravnik mojstra vprašal, koliko je dolžen. Ker je bil račun, kot

Kūčanovim ni šlo slabo, bili so premožna družina, ni pa jim bil cilj gmotno bogastvo, čeprav so, kot se je Emilija rada šalila, živeli nad pravim zakladom. V njihovi stanovanjski hiši je bila namreč sredi 19. stoletja prva judovska molilnica v Murski Soboti in Emilija je s svojim pripovedovanjem o zakopanih judovskih dragocenostih v kleti burila domišljijo otrok, da so jo ti nenehno spraševali: »Kdaj bomo začeli kopati?«

Sin le senca očeta

Še bolj kot očeta so avtomobili zanimali sina Ivana, ki naj bi nadaljeval obrt Kūčanovih. Ivan Kūčan st. je vse svoje upanje in načrte polagal nanj, ki je prav tako imel veliko tehniškega znanja in smisel za mehaniko ter inovacije. Porodila se mu je marsikatera obetavna zamisel, a nobene ni izpeljal do prodajno uspešnega izdelka. Tako kot oče je tudi on ob »petkih in svetkih« nosil moder delovni plašč.

Svoji vasi je priskrbel elektriko

Med vajenci pri Ivanu Kūčanu je bil tudi Jože Pavlinjek (1924–1984) iz Sodišinec, ki je o svojih izkušnjah pri mojstru rad pripovedoval sinovoma Štefanu in Jožetu.

Štefan Pavlinjek, direktor podjetja Roto, o spomilih pokojnega očeta: »Naša domačija je bila v Sodišincih. Oče je po končani osnovni šoli odšel v Mursko Sobotu iskat učno mesto in prišel je tudi do Kūčanove delavnice v Zvezni ulici. Sprejela ga je mojstrova žena. Povedal ji je, da je iz revne družine v Sodišincih, da je doma devet otrok in da bi se rad izučil za ključavničarja. Mojster ga je vzel za vajenca. Prvo leto mu je bilo težko. Ne le zato, ker je moral delati v delavnici po 12 ur na dan šest dni v tednu, ampak tudi zaradi dodatnih obveznosti vajencev prvega letnika. Ti so namreč morali pri Kūčanovih čistiti čevlje in ribati pod v stanovanju, bili so tudi gospodinjiski pomočniki.

Ampak vse je odtehtalo znanje, ki ga je dober, a strog mojster predajal vajencem. Da je bil oče zadovoljen, potrjuje tudi dejstvo, da je po vajenski dobi ostal nekaj let kot pomočnik pri mojstru Kūčanu. Popravil je avtomobile, spomladi leta 1945 tudi za partizansko vojsko in Rdečo armado, izdeloval je tudi vodne turbine, ki so bile Kūčanov patent. Te turbine so bile boljše od drugih zaradi izjemno visokega izkoristka; z njimi so opremljali mlino od Gradca do Budimpešte. Oče je eno naredil zase in jo postavil na domačem potoku Mokošu. Turbina je gnala dinamo tovarnjaka in del vasi je imel električno energijo; svetile so jim šestvoltne žarnice. Oče se je rad pohvalil, da je postavil prvo elektrarno v Prekmurju.

Ivan Kūčan starejši je imel že med obema svetovnima vojnama konkurenta ključavničarja Štefana Jakiša v sedanji Cvetkovi ulici, ki je tudi obnavljal mlinke valje. Ko je Jakiša umrl, je moj oče na prigovarjanje vdove prevzel njegovo delavnico. Tako je oče postal konkurent svojemu nekdanjemu mojstru. Ampak dela sta imela oba dovolj, ker se je v tistih letih vrtele še ogromno mlinov.«

pravijo priče, kar zasoljen, se je dr. Vrbnjak hudoval: »Toliko za pol ure dela?« Ivan Kūčan pa mu je mirno odgovoril: »Dela mi ni treba plačati, plačajte mi moje znanje.«

Za pomiritev – zlatnina

Kmalu potem ko je v Zvezni ulici odprl svojo delavnico, se je mojster Ivan Kūčan poročil s 13 let mlajšo Emilijo Senjor iz Moravec, ki je bila – tako pravijo tisti, ki so jo poznali – lepa ženska. Kūčanova sta imela dva otroka. Prvorojenec Bela se je poklicno uveljavil kot računovodja (v kmetijski zadruzi Panonka), drugorojeni fant, ki je dobil ime po očetu, tudi on je bil torej Ivan, pa je nadaljeval očetovo poklicno pot. Zato je v Ljubljani tudi študiral strojništvo.

Po pripovedovanju starejših Sobočanov in Kūčanovih sorodnikov Emilija, ki je bila močna osebnost, ni podpirala samo treh vogalov, ampak še vsaj pol četrtega. V moževe pose se sicer ni vtikala, so pa stranke običajno račune plačevale njej ali ji je Ivan izročal večji del zasluženega denarja. Tudi sinova sta jo imela za prvo avtoriteto pri hiši.

Mojster Ivan Kūčan ni skrival, da se vse vrtilo okoli njegove žene, pred tujimi ljudmi je rad rekel tudi: »Pri nas imamo eno blagajno in eno blagajničarko – mamo.« Le kadar je odšel na teren, kam daleč montirat turbine ali servisirat mlino, se je to pravilo kdaj pa kdaj obrnilo na glavo in zgodilo se je, da je mojster, preden je prišel domov, lep del zasluzka zapravil. To je bila žena huda! Da bi se ji odkupil in jo pomiril, je imel običajno v žepu zanjo pripravljeno darilo – zlato veržico, prstan, broško, uhan ali kaj podobnega.

Bolj kot mojstra avtomehanike in ključavničarske stroke so Sobočani Pubija, kot je bil njegov vzdevek, poznali kot zveznega nogometnega sodnika. Čeprav je leta delal pri očetu, v njegovi delavnici, ni bil zavarovan in mu ni tekla delovna doba. Običajno za svoje delo ni nič zaračunal, bolj je delal zastoj kot ne, če pa je že dobil kakšno plačilo, je dal vse do zadnjega dinarja mami. Zase je zadržal samo dnevnic in potne stroške, ki jih je dobil za sojenje nogometnih tekem. Pokopal ga je alkohol.

Bela Kūčan je umrl leta 1984, star komaj 61 let, njegov brat Ivan leta 1991, pri 63 letih. Isto leto kot sin Ivan je umrla tudi mama Emilija, edinec starejšega sina Bele pa leta 1996 v prometni nesreči. Z njegovo smrtjo je bilo rodbine Kūčanovih po očetovi strani konec. Ivan Kūčan st. nima naslednikov, ni več njegove delavnice in ne hiše v središču Murske Sobotice. Tudi njegove stroje, ki so bili prvovrstna tehniška dediščina, so soboški oblastniki zapravili. Rjavijo v kleti rakičanskega gradu.

Uporabljeni viri

Za to reportažo so bili uporabljeni naslednji viri: spletna enciklopedija Wikipedija, spletna stran Splošne bolnišnice Murska Sobotica, dr. Theodor Hari: Zgodovina evangeličanske cerkve v Murski Soboti, 2000, Vestnik, 4. 4. 1974, str. 24, Prvi prekmurški mehanik, ter pogovori z Ester Pleša, Šariko Papič, Ludvikom Rajbarjem ml., Ireno Lipič, Janezom Škerlakom, Štefanom Pavlinjekom in univ. dipl. arheologinjo Ireno Šavel, upokojeno direktorico Pokrajinskega muzeja Murska Sobotica.

Marinka Jerič iz Murske Sobote

O Malti kot najbolj sončnem otoku Sredozemlja z bogato zgodovino, lepim in kristalno čistim morjem ter veliko dogajanja sem pogosto poslušala. Niti malo pa si nisem predstavljala, od kod tej miniaturni državi tolikšna dediščina in bogata zgodovina. Da bi o tem kar največ izvedeli, sva se z nečakinjo Nevo, s katero sva na fotografiji, podali na to otočje. Posnetek je nastal na skrajni zahodni točki otoka Gozo v Dwejri pred največjo turistično atrakcijo Azurno okno. V St. Juliansu, ki je blizu Valeta, se nastaniva v cenejšem hotelu in od tam sva potovali po malteškem otočju. Bilo je proti koncu lanskega poletja. Zdaj obujava spomine in spodbujava vaše skomine.

Malta, otočje sonca in zgodovine

Strateška lega Malte je že od nekdaj zelo pomembna, zato so jo vedno osvajala različna ljudstva in puščala kamenčke v mozaiku bogate zgodovine. Otočje v Sredozemskem morju je umeščeno med Tunizijo in Sicilijo. H glavnemu otoku Malta spadata še precej manjši otok Gozo in drobceni Comino, ki sta najbolj obiskana. Drugače pa spadata k državi še nenaseljena otočka Cominotto in Fifla, ki sta počivališči ptic selivk. Vodovje okrog otokov je odlično za potapljanje. Dimenzije otočja omogočajo popotniku, da lahko veliko stvari vidi v zelo kratkem času ob pomoči zelo razvitega lokalnega avtobusnega prometa. Najbolj se izplača nakup tedenske avtobusne vozovnice, s katero se lahko voziš neomejeno.

Čudežna cerkev s kupolo v Mosti, na katero so v drugi svetovni vojni Nemci odvrgli bombe in so tri padle v notranjost cerkve, vendar niso eksplodirale.

Prestolnica Valeta pod zaščito Unesca

Domačini so nanjo zelo ponosni, saj je edino glavno mesto v Evropi, ki je pod kulturno zaščito Unesca. Ko se z avtobusom peljeva ob prelepi obali s številnimi zalivi in ladjami na eni strani, na drugi pa so same lepe zgradbe in vile, mi postane jasno, zakaj je bilo tukaj posnetih veliko filmov. Kljub septembru vročina neusmiljeno pritiska, zato iščeva senco v Barraca Gardensu, kjer se bohoti različno sredozemsko rastlinje med skulpturami, kipi, paviljoni in arkadami prelepega parka. Od tu se razprostira veličasten pogled na Grand Harbour in na tri tesno skupaj ležeča mesta: Vittoriosa, Senglea in Cospicua. Povsod so nama ponujali vožnjo po mestu s kočijami, vendar se zaradi kratkih razdalj raje zaneseva nase. Pred katedralo sv. Janeza Krstnika, ki je zavetnik malteškega viteškega reda, se tare obiskovalcev. Malteški viteški red ima danes sedež v Rimu, v Valeti pa je le poslatništvo. Vitezi so na Malto vladali dve stoletji in zgradili mesto Valeta kot prvo načrtovano mesto v Evropi. Znotraj obzidja je zgodovinski osrednji del, kjer živi nekaj tisoč prebivalcev, s pestro izbiro nakupovalnih središč, muzejev, kavarn, zgodovinskih znamenitosti... Vse stavbe so v peščeni barvi, stanovanjske zgradbe pa krasijo značilni štirikotni malteški balkoni različnih barv.

Promet v mestu je kaotičen, saj imajo več avtomobilov kot prebivalcev. Vozniki so drzni, hitri in vozi se po levi strani, kar je zapuščina Britancev, enako tudi drugi uradni jezik, angleščina. Sami ne zamenjava avtobusa za kakšno drugo vozilo, saj so ti svojevrstna zanimivost in vožnja z njimi posebno doživetje. Bolj ali manj se držijo voznega reda, vendar če na postajališču ne dvigneš roke, ne bo ustavil. Avtobusi so kraj za srečanja domačinov in pogosto za burne razprave. Ko prislunem govoric, me zelo spominja na arabski jezik. Malteški jezik sodi med semitske in je edini s pisavo v latinici. Šoferji so zelo prijazni in ustre-

žljivi do tujcev. Avtobusi pa so vedno natrpani. Med Valetto in Sliemo je lepa obala, ki je zmeraj polna obiskovalcev, saj se večina prebivalcev sem prihaja hladit in za nekaj časa ubeži vrvežu prestolnice. Četrta je polna lepih vil in stavb, dvorcev in veleposlaništev, novodobnih hotelov, lokalov in blokov. Ko se zvečeri, so pločniki in ulice polni sprehajalcev. Tukaj stanovati in imeti naslov velja še dandanes za statusni simbol v malteški družbi. Lokali so polni in vsepovsod diši. Tudi sami tukaj večerjava, ko se vrneva s celodnevnega potepanja. Ponudba jedi je raznovrstna, od arabske, italijanske, angleške ... kuhinje. Pestra je izbira rib, zelenjave in sadja. Čez dan pijeva veliko vode, ki jo raje kupujeva. Malteška voda iz pipe je pitna, vendar je drugačnega okusa, saj jo razsoljujejo. Otok nima nobene reke ter ima probleme z vodo in oskrbo z električno energijo.

Uživava v pogledu na trdnjavo Manoel in iz Slieme Creeka je eden izmed najbolj spektakularnih pogledov na mogočno obzidje Valeta. V vsej zgodovini je ni osvojil nihče. Tukaj je najbolj priljubljen lokal Brada Pitta Dolce Vita, kamor je najpogosteje zahajal, ko je snemal filme Gladiator, Troja... Tudi sami si privoščiva malteško pivo Lager ob prelepem zalivu. Od Slieme do St. Juliana je tri kilometre dolga promenada z mondenimi trgovinami, restavracijami, bari, pivnicami, diskotekami in igralnicami. Nočno življenje je živahno. Izbrali sva dobro lokacijo hotela, kjer stanujeva, saj je vse v središču dogajanja in sva mobilni tako ponoči kot podnevi. Na Malto se namreč zgrinjajo čedalje večje množice obiskovalcev, predvsem mladih, ki uživajo v zabavah na prostem. Turizem je za deželo izredno pomemben.

Na severnih plažah otoka

Voziva se po osrednjem delu otoka, kjer je največ kmetijstva. Država ima probleme zaradi pomanjkanja vode. A kljub temu pridelujejo nekaj zelenjave, vendar bolj domači vrtničarji. Za turizem jo v glavnem uvažajo. Letno namreč Malto

obišče okrog milijon turistov. Dežela gozda sploh nima, niti oljk, saj jim zmanjkuje prostora za življenje. Podoba pokrajine krasijo le agave, kaktusi in rožičevci. Edino cvetje je ob hišah v posodah. To so običajno oleandri in bongovilije.

Za severozahod otoka je najbolj znan zaliv Golden bay. Že od daleč naju pozdravljajo živorumeni senčniki in beli ležalniki v prelepem belem peščenem zalivu s turkiznim morjem. Valovi butajo in se penijo in je težko plavati. Po počitku in namakanju obiščeva še sosednji zaliv Ghajn Tuffieha, ki je zelo podoben Golden bayu. V obeh zalivih je veliko deskarjev. Tudi tukaj se hitro naveličava in nadaljujeva vožnjo prek otoka na vzhodno obalo.

Najbolj obiskana zaliva tega dela otoka sta Mellieha in Zaliv sv. Pavla. Sami pa greva čisto na sever v zaliv Bugibbo, ki je poln prelepih jaht in z lepo plažo, kjer končava dan.

Na otoku Gozo

Cirkewwa je majhno pristanišče na najbolj severnem delu Malte in izhodišče za obisk otokov Gozo in Comino. Le pol ure vožnje s trajektom in že sva na sosednjem otoku Gozo, katerega ime v kastiljščini pomeni – veselje. Namreč boginja Kalipso naj bi kar sedem let zadrževala Odišeja na otoku ter za to uporabila vse ljubezenske čare in igre. Za vožnjo po 14 kilometrov dolgem in sedem kilometrov širokem otoku izbereva turistični nadstropni avtobus, ki ves dan krožno vozi in je mogoče izstopati in vstopati na različnih krajih. Morda je pod žgočim poletnim soncem brez strehe res vroče, vendar je pogled z višine enkratnen. Kot opažam, je ta otok veliko bolj podeželski, saj se večina prebivalcev ukvarja s kmetijsko dejavnostjo in ribištvo. Srce otoka je glavno mesto Viktorija, kjer izstopiva in si ga ogledava. S Citadele je prekrasen razgled na celoten otok. V središču mesta sta katedrala Ta Pinu in tržnica, potem pa naju objamejo ozke uličice, bogate s trgovinami, ki imajo prelepe izložbe

Po vseh večjih mestih ponujajo vožnjo s kočijo.

Plava laguna na otoku Comino. Zanimivo, kako znajo Maltežani sonce, kristalno čisto vodo in klife spremeniti v dobičkonosno turistično atrakcijo.

Na plaži enega najbolj obiskanih zalivov na severozahodu Malte, Golden bay, zadaj monden istoimenski hotel

Veliko pristanišče v Valeti in pogled na tri mesta Vittoriosa, Senglea, Cospicua

s steklenimi izdelki in čipkami, ki so značilne za otok. Z rdečim nadstropnim avtobusom nadaljujeva proti skrajni zahodni točki otoka, v Dwejro. Kraj je znan po najbolj privlačni naravni znamenitosti, Azurnem oknu, ki je največja turistična atrakcija. Gre za velik skalnat obok in notranje morje, ki je videti kot jezero, vendar je z rovom povezano z odprtim morjem. Tu se tare obiskovalcev, od potapljačev, kopalcev do fotografov. Tudi sami hitiva od razgledne točke do točke in delava posnetke prelepega turkiznega morja, zanimivih skal, klifov, pokrajine... še nekaj vzdihljajev in že sva spet na strehi avtobusa.

Peljemo se proti Ta Pinu z mogočno cerkvijo. Voznik toliko ustavi, da fotografiramo, pot nadaljujemo v Xlendi, znan in zelo obiskan zaliv. Sami se odločiva, da bo najin naslednji postanek v najbolj opevanem in obiskanem zalivu otoka, to je Ramla bey, ki je znan po rdeči peščeni plaži. Tukaj se kopava in si privoščiva daljši počitek. Da bi dan kar najboljje izkoristili, se zapeljeva še v Marsalforn, da vidiva še ta zaliv, in v Ggantij, ki je znan po starodavnih templjih, kjer pa sva žal prepozni za ogled. Še enkrat s strehe avtobusa občudujem prelepo pokrajino s cerkvicami, čistost barv in izjemno modrino neba. Pravi sončni zahod doživljava na trajektu, polnem ljudi različnih govoric, in se že v temi vrneva v hotel.

Modra laguna na Cominu

Spet iz Cirkewwe – tokrat z majhno ladjo odplujemo na otok Commo, ki je med Malto in otokom Gozo. Čoln nas je pripeljal naravnost na najlepšo plažo, modro laguno z belim peskom in turkiznim morjem. Posnetek tega zaliva krasí skoraj vsako razglednico. Otoček obsega le 3,5 kvadratnega metra in je povsem nenaseljen. Je pravi raj za potapljače, pohodnike in fotografe. Komajda najdeva prostor za brisače na skalnem in poraščenem hribočku, ki se vzpenja nad pisanimi senčniki in ležalniki, ki so jih agencije postavile tik ob morju. Nimam rada take utesnjenosti, da si kot sardelica, zato ležalnika ne vzameva. Vabi naju prekrasna laguna, ki jo v celoti obredeva in zaplavava čez na majhen skalnat otoček. Predava se užitek, barvnim kontrastom, soncu in otroški igrivosti. Zanimivo, kako znajo Maltežani sonce, klife in kristalno čisto vodo spreminiti v dobičkonosno turistično atrakcijo. Nekeč je bilo to skrivališče piratov in tihotapcev, danes pa modra laguna privablja jadrnice, jahte in turistična plovila, ki prevažajo sonca željne turiste. Nečakinja se praži na soncu, sama pa se podam po otoku. Vzhodni del je skalnat in pust. Sredi otoka je Comino tower, ki je urejen kot muzej z razgledno ploščadjo. Tukaj je bil posnet film Grof Monte Cristo. Otok je brez avtomobilov in v vsej polnosti vonjam različna zelišča in morski zrak. Ime je dobil po kumini, ki se je zarasla in uspevala dolga stoletja. Omenja se jo že v antiki. Vitezi so otok uporabljali za letovišče, pirati pa njegove jame in modro laguno za skrivališče. Spustim se do lepega zaliva St. Nicholas, kjer je edini hotel Comino, v zalivu pa so zasidrane prelepe jahte petičnih turistov. Pogled

mi seže čez morje na sosednji otok Gozo, kjer sva bili včeraj. Po ohlادitvi v morju in počitku pod senčniki na terasi hotela se vrnem v modro laguno.

Proti večeru z zadnjo ladjo zapuščava otok, ko nas voznik popelje še na skrajno južno stran otoka, ki je neverjetno razbrazdana ter polna zanimivih klifov in strmih sten. Prepoznava voznika čolna, ki nama je zjutraj v St. Julianu na avtobusnem postajališču prodal vozovnici. Neverjetno, zjutraj gre na Malto prodajati vozovnice, popoldne pa vozi svoje stranke. Težko delo in dolg delavnik, saj je konkurenca med prevozniki velika.

Osrčje otoka Mosta, Medina in Rabat

Že lep čas se voziva iz obalnih krajev proti središču otoka in čakam, da bo stavb in objektov konec in da bomo prišli nekam v manjše vasi. Čakam zastoj. Vse stavbe so neprekinjene, vse se drži skupaj in niti ne opazim krajevnih tabel. Dobršen del otoka je ena sama poselitev najrazličnejših objektov, blokov, palač, zasebnih vil in hiš, vse v peščeni barvi in me zelo spominja na arabski svet. Nekeč so imeli Arabci apetite po tem ozemlju. Čez dan se glede na lego sonca peščena barva na objektih spreminja. Naenkrat zagledam kot iz pravljice prekrasno ogromno katedralo. Voznika vprašam, ali sva v Mosti. Izstopiva in v vsej veličini je pred nama čudežna katedrala Rotunda z okroglo kupolo, ki je visoka 61 metrov in velja za tretjo največjo v Evropi. V drugi svetovni vojni so Nemci nanjo vrgli bombe. Tri so padle v notranjost in niso eksplodirale, četrtja je cerkev zgrešila. Ima zelo zanimivo zgodovino. Gradili so jo domačini s prostovoljnimi delom in so se zgledovali po rimskem Panteonu. Skozi stoletja so jo dopolnjevali in danes privablja mnoge obiskovalce. V notranjosti srečava razred maturantov iz Zagreba, ki poslušajo razlago vodnice.

Malta je med najbolj vernimi rimskokatoliškimi državami na svetu s kar 98 odstotki vernikov. Na otoku je bilo zgrajenih 375 cerkva v različnih obdobjih zgodovine in je vsaka zase edinstvena. Vsaka župnija praznuje dan svojega svetnika. Praznovanje je bučno in so to prave feste, ki se obvezno končajo z ognjemetom. Eno takih sva doživeli v Sliemi.

Mesti Rabat in Medina sta tako rekoč združeni. Medina je bila nekeč prestolnica in je najstarejše mesto. Njeno ime izhaja iz arabske besede in pomeni trdnjava. Skozi obokan mestni vhod vstopiva v srednjeveško mesto, obdano z obzidjem. Tukaj raziskujeva ozke uličice in skrite kottičke, po katerih danes vozijo le turistične konjske vprege. Senčne mikavne ulice so prijeten pobeg od močnega sonca, kjer občudujeva elegantne palače, ki pripovedujejo zgodbe iz daljne preteklosti. Tisoč let pred našim štetjem so Feničani zgradili obzidje in naselbino poimenovali Malet, kraj zavetja. Danes živi v tem predelu še 300 prebivalcev, ki se ukvarjajo s turizmom. Na lepem vrtičku čakava na kavo, ki nama jo postreže prikupna stara mama. Cel vrč dišeče kave na lepem pladnju s skodelicama in sladkornico postavi pred

naju. Užitek jo je bilo piti in se predati slavni preteklosti.

Južno od Medine se nadaljuje mesto Rabat, kjer že od daleč zagledava rdečkaste kupole cerkve sv. Pavla, ki je zavetnik otoka. Pot ga je iz Jeruzalema, ko je okrog leta 60 potoval v Rim, nehote privedla sem, ko je doživel brodolom in ga je morje naplavilo. Tu je bil nekaj časa zaprt in od tu je širil krščansko vero, ki so jo Maltežani vzeli za svojo. Ogledava si ječo in katacombe. Rabat ima fakulteto in druge izobraževalne ustanove, kar se vidi na ulicah, kjer je veliko mladih.

Na jug otoka

Na južnem predelu otoka so znane Modre jame. Nad Mnajdro in drugimi templji iz časa več kot 2.200 let pr. n. št. ter z bogato zgodovino Neva ni preveč navdušena, saj bi morali do templjev peščití po razbeljenem skalovju, in to še v vročini. Raje nadaljujeva vožnjo naravnost do Modrih jam. Občutek imam, da bo avtobus kar zdrvel v morje, saj se peljemo po strmi serpentinasti cesti. Spuščava se do vasi Qrendi, pod katero so skriti klifi in jame, ki so značilne za južni predel otoka. Ponekod so lepe kamnite skulpture visoke do 2,5 metra. Skrite jame so svetovno čudo, kjer se naravne barve prelivajo in osvetljujejo jame. Kupiva vozovnici za čoln, kjer nas je osem potnikov, in obiščemo vseh šest jam. Nad njimi se 30 metrov visoko vzpenjajo zanimive skalne previsne stene, polne klifov in ornamentov. Občutek imam, da bo vse to padlo na nas. Svetloba sonca in lomljenje žarkov v morju ustvarjajo koralno-briljantne barve smaragdnih odtentkov s prevladujočo lepo modro barvo. Vidi se dno morja. Voznik čolna je zelo simpatičen možakar, ki se neizmerno trudi, da bi nam čim bolj prikazal to čarobnost in barvitost. Okolica ima bogat podmorski svet, ki privablja mnoge potapljače. Po ogledu nekaj časa še ostajava v zalivu, kjer plavava pod mogočnim ostenjem.

Obiščeva še ribiško mestece Marsaxilok ob istoimenskem zalivu. Ker je nedelja, imava srečo, saj je kraj znan po nedeljskem sejmu, kjer se množica stojnic vije vzdolž zaliva. Pogumno se podava v vrvež obiskovalcev. Kupiti se da vse mogoče, od spominkov, hrane, oblačil do obutve, veliko je žal tudi kitajske robe. Pozornost pritegnejo zanimive kletke s ptiči. Imeti ptico pevko je pravi malteški hobi. S kletkami se domačini pojavljajo na sprehodih, imajo jih obešene na balkonih, pred hišami... Pravi hišni ljubljenci. Zaradi skromnega rastlinstva na otoku živijo le male živali in ptiči.

Pisane slaščice, polnjene z mandeljni, lešniki ali različnimi dišavnimi začimbami v medu, so nekaj posebnega in jih tudi kupiva. Doma ugotoviva, da niso tako dobre, kot so lepe. Zelo okusne slaščice iz krhkega testa, pomočene v čokolado in z različnimi nadevi, največkrat s figovim, ter lepo oblikovane pa nama dajo novo energijo. Zaliv krasijo, tako kot tudi vse druge, znameniti pisani čolni z očmi, ki ščitijo pred uroki zlobnega očesa. Okopava se na mestni plaži in se vračava proti St. Julianu, da pripraviva kovčka in se posloviva od prelepe sončne Malte.

Malta ima kar 375 cerkva in z 98 odstotki katolikov spada med najbolj verne države na svetu. Lepa cerkev v Ta Pinu.

Zanimivi pisani čolni, posebnost malteških ribičev in okras zalivov

Srce otoka Gozo je mesto Viktorija z značilnimi ozkimi uličicami.

Strme stene južnega dela otoka Comino, zadaj stražni stolp, ki je spremenjen v muzej.

Drago iz Kroga ima poseben hobi

Ko želve zapojo ...

Zaradi veselja do njih goji kopenske želve

Od pomladi do jeseni se na njegovem vrtu sprehajajo različne želve: grška, mavrska, obrobljena, ostrogasta, zvezdasta, leopardovka in palačinkarica. Zadnje štiri vrste zime ne prezimijo, ampak jih ima Drago, ko temperatura pade pod deset stopinj Celzija, v velikih ogrevanih terarijih v sobi za plazilce.

Glede hrane so vse želve enake. Osnovna hrana so jim trava, detelja in regrat. Obožujejo pa mlade koprive in vrtni slak. Dodaja jim seveda tudi vitamine, specialne za plazilce z oklepom. Največje med Vigalijevimi želvami so ostrogaste, ki tehtajo tudi po 80 kilogramov in se prehranjujejo skoraj samo s senom. Drago je te želve, ki izvirajo iz podsaharske Afrike, pripeljal iz Češke, kjer so veliki sejmi eksotičnih živali, predvsem plazilcev.

Že samo ime zvezdastih želv pove, da je njihov oklep zvezdast oziroma vsaka plošča oklepa je kot zvezda. Domovina te vrste so Indija, Šrilanka in Bangladeš.

Podobne zvezdastim so leopardovke, ki izvirajo iz Južne Afrike. V polpuščavskih predelih Južne Azije pa živi želva nenavadne sploščene oblike telesa – palačinkovka. Tak oklep ima zato, da se pred plenilci skriva v skalnate razpoke. Rek Počasen kot želva pa pri palačinkovkah ne velja. So namreč zelo hitre in trdožive.

Drago Vigali, specialist za želve z grško želvo

listjem. Največji problem pri rejcih, ki želvam omogočijo zimsko mirovanje, je dehidracija. Želve v mirnem stadiju obvezno potrebujejo vlago.

Posebnost želv je tudi to, da med parjenjem izpuščajo glasove: Eee! Želve in »želvaki« se izključno oglašajo le med parjenjem in tolčejo z oklepi. Ko samice v mehko zemljo izležejo jajca, število teh je odvisno od vrste, jih Drago pobere in položi v inkubator, kjer se pri 30 stopinjah Celzija po dveh mesecih izležejo mladiči. Če temperaturo zniža, se

pen jih je odprl

Arhivi znanih Pomurcev
Marjan Kerčmar: Svet je z motorja
videti čisto drugačen – vohaš pokrajino in živali ...

Otroštvo je preživljal v Lendavi, po diplomu, pravi, pa se jih je iz njegove generacije le malo vrnilo nazaj v rodno Lendavo. »Po študiju sem doživel manjše razočaranje, saj mi je bilo med vrsticami povedano, da bo moja žena, ki ne govori madžarsko, tam bolj težko našla zaposlitev.«

Andreja Časar

Ob fotografiji z boksarjem sprašujem, ali se strinja z reko, da ni nevarnih psov, temveč so nevarni njihovi lastniki. Pritrdi. Pri vzgoji psov, je prepričan, je pomemben prirojen občutek, ki mnogokrat prispeva veliko več kot naučene tehnike vzgoje. Tako recimo pripominja, da ima prostovoljka Irena, ki prihaja v Malo hišo, izjemen občutek in toplino ter še tako neobvladljivega psa hitro spravi v red.

Da bodo živali predstavljale velik del njegovega odraslega življenja in poklica, je bilo zapisano že v njegovem otroštvu. Psi so bili ljubezen, začeni od plišastega psička, ki ga je držal v naročju kot fantek. Po študiju je sledilo služenje vojske in tamkajšnje delo s psi, nekje vmes so se pasji vdanosti pridružili ljubezen do kitare, risanje stripov, študentsko delo prometenika-informatorja na ljubljanskih ulicah in še in še zanimivosti.

Za židovi belega mesta je spoznal mater svojih otrok, ki se mu je poskusno, za kakšni dve, tri leta, pridružila na »misiji Goričko«. Ostala sta do danes, ko mineva že skoraj trideset let, odkar je mladi živinozdravnik nastopil službo v Prekmurju in se preselil v Gornje Petrovce. Pravi, da je bila v bloku in v osrčju narave vzgoja njegovih otrok krasna in prepresta.

Štirinajst let je direktor Veterinarie Murska Sobota in večkrat mu je žal, da ne dela več na terenu. Vseeno je še vedno v stalnem stiku z živalmi. Od leta 2002 je imel silno željo po ustanovitvi zavetišča za male živali in tako je nastala Mala hiša v Lukačevcih. Vanjo dnevno prihajajo prostovoljci, čedalje več pa je v »hiški« tudi opravljanja prakse, obveznih izbirnih vsebin in družbeno koristnega dela.

Leopardovka se pred močnim soncem umika v želvjo uto.

V vojsko v Sarajevu in Beli Manastir je šel že kot veterinar. Spomin na vojsko je spet spomin na pse, ne na orožje. V oskrbi je imel 600 vojaških psov in v pokalu na fotografiji sta mladička nemškega ovčarja. Marjan Kerčmar je na fotografiji desno.

Prva skupna fotografija z ženo Sonjo na enem izmed pohajkovanj po Ljubljani.

Teh dveh želv ni povozil avto, tudi nimajo deformacije oklepa. Oklep palačinkovk je takšen zaradi obrambe pred plenilci, lažje se skrivajo v skalne razpoke in tudi hitre so.

Vsako leto ima Drago kar nekaj mladih grških želvic, ki tako kot mavrske in obrobljene živijo na Balkanu. Te tri vrste spijo zimsko spanje tako kot v naravi tudi pri Vigalijevih. Jeseni, približno oktobra, jih položi v zaboj z vlažno zemljo, pokrito z

izležejo po treh mesecih. Pri nižji temperaturi se izleže več samcev kot pri višji.

Opozorilo rejcem želv: Ne izpuščajte jih v naravo, če se jih naveličate!

Bojan Zadravec

Včasih je bil zvestejši ribolovu, zdaj ga raje večkrat zamenja za klasični veter v laseh na motorju. Vseeno pa se še nekajkrat na leto odpravi v zgodnjem jutru v naravo ob vodi. Pravi, da imata z ženo čisto poseben recept za pripravo ulovljenega plena.

Z ženo sta navdušena motorista, prevozila sta dobršen kos Evrope. Menda gre za čisto drug občutek, sprostitve, intenzivno opazovanje, ko se usedeš na motor in se pelješ.

Zatrdi, da mu v življenju nikoli ni dolgčas. Je aktiven član KUD-a Goričko, tako zaigra v skečih, ki jih piše domačin Aleksander Ružič, ali se zavrti pri plesu v folklorni skupini. »Ob koncih tednov pripravljamo vesele večere, ob petkih pa plešemo folkloro. To mi vzame kar nekaj časa, a je le še ena sprostitve.« Za najbolj zabavno sprostitvev pa poskrbi vnukinja Iva. Marjan Kerčmar z ženo je na fotografiji desno.

Amadej Juranovič: »Nisem se bal odpreti knjige«

Amadej Juranovič prihaja Banovec, a že vse od študija živi v Ljubljani. Pred kratkim, pri komaj 27 letih, je postal doktor znanosti, to pa je zagotovo dosežek, vreden občudovanja. A Amadej kljub temu ostaja skromen, predan kemiji, svoji ljubezni, in flamenku, svoji strasti. Željen znanja in vaje trdega dela stopa po začrtani poti, ki je lahko le uspešna.

Začniva s tvojo ljubeznijo do kemije. Od kdaj traja?

Začela me je zanimati že v osnovni šoli, ko sem se prvič seznanil s predmetom kemija. Res je, da so k temu veliko prispevali tudi učitelji, ki so znali dobro podati snov in mi približati relativno abstrakten predmet na preprost in zanimiv način.

Je bila torej tvoja odločitev za študij kemije samoumevna?

Za študij kemije sem se odločil, ker sem želel razumeti, kaj se dogaja s snovjo na molekularni ravni. Zanimalo me je, kako potekajo kemijski procesi – tako v živi kot tudi neživi naravi.

Študij si končal, ne da bi izkoristil absolventski staž, to pa se mi zdi, da je pri nas precej redko. Absolventski staž je namenjen predvsem pisanju diplomskega dela, kdaj si ga potem utegnil napisati?

Absolventskega staža nisem izkoristil, ker so se mi v tistem času odprla vrata za podiplomski študij in raziskovalno področje. Proces pisanja diplomskega dela mi je olajšalo predvsem to, da sem začel raziskovati že v tretjem letniku

končanje diplome.

Priznati pa moram, da je bilo s časovnega vidika vse skupaj kar precej stresno.

Za diplomsko delo si prejel Prešernovo nagrado. Kaj je bila tema dela?

Tema diplomskega dela je bila povezana s sintezo spojin za opazovanje sprememb pri nevrodegenerativnih boleznih, kot je npr. Alzheimerjeva bolezen. Tako bi lahko prišli do primernejše spojine od že znane spojine – vodnice za detekcijo nevrodegenerativnih sprememb s pozitronsko emisijsko tomografijo. Žal se je izkazalo, da imajo sintetizirane spojine poleg zelenih optičnih lastnosti za opazovanje sprememb *in vitro* (zunaj živega telesa) majhno topnost, tako da niso primerne za detekcijo konformacijske spremembe beljakovin *in vivo*, saj je prvi pogoj za testiranja, da so spojine zadovoljivo topne v vodnem mediju. Seveda so pomembni še drugi faktorji, kot je npr. prehod skozi krvno-možgansko pregrado.

Kaj ti pomeni ta nagrada?

Predvsem priznanje za trud in energijo, ki sem ju vložil v diplom-

Nisem se bal odpreti knjige in se poglobiti v stvar, ki me zanima. Znanje je zame pomembna vrednota in hkrati tudi najmočnejše orožje.

Kako bi temo tvoje doktorske disertacije pojasnil nam, katerim je kemija precej tuj svet?

Preučeval in izdelal sem sintezno pot za derivate komercialno pomembnega fungicida, znanega pod imenom Boskalid. Tega proizvedejo v industrijskem merilu na tone letno, saj se uporablja za zaščito proti glivičnim boleznim na sadju in zelenjavi. Moja metoda – v primerjavi z industrijsko – ne vključuje uporabe kovin in je z ekološkega stališča primernejša, poleg tega je tudi konceptualno gledano precej drugačna od industrijske.

Ugotavljam, da mi kemija ni nič bližje kot v gimnazijskih časih. Pustiva jo za hip ob strani in povej, s čim se ukvarjaš v prostem času?

V prostem času se ukvarjam z glasbo in plesom. Za lastno dušo igram kitaro, poleg tega pa še plešem flamenko, ki mi je bil enostavno usojen.

villo za cel mesec in tam sem doživel nepozabne trenutke.

Flamenko je sicer glasbeni in plesni stil andaluzijskih ciganov, leta 2010 pa ga je Unesco razglasil za eno od mojstrov in svetovne kulturne dediščine.

Slišala sem, da si pred tem sodeloval tudi s folklorno skupino Leščeček iz Veržaja.

Pridružil sem se jim, ko so ustanovljali folklorno skupino in so potrebovali plesalce. Za to je zaslužna prijateljica in predsednica folklorne skupine Leščeček Mateja Rus, ki me je takrat prepričala, da se jim pridružim. Pri leščečkih sem plesal štiri leta in še danes se z veseljem spominjam trenutkov, ki smo jih tedaj preživeli skupaj na odrih in tudi za njimi.

Praviš, da za dušo igraš tudi kitaro.

Kitaro igram, kolikor mi čas dopušča. Želim si, da bi jo lahko igral pogosteje, kot jo utegnem zdaj. Zanimiva mi je predvsem kitaro za flamenko, saj jo lahko povežem tudi s plesom, kjer so zelo pomembni ritmični vzorci posameznega stila, s katerim sem se v slabih štirih letih

Razmišljaš o vrnitvi?

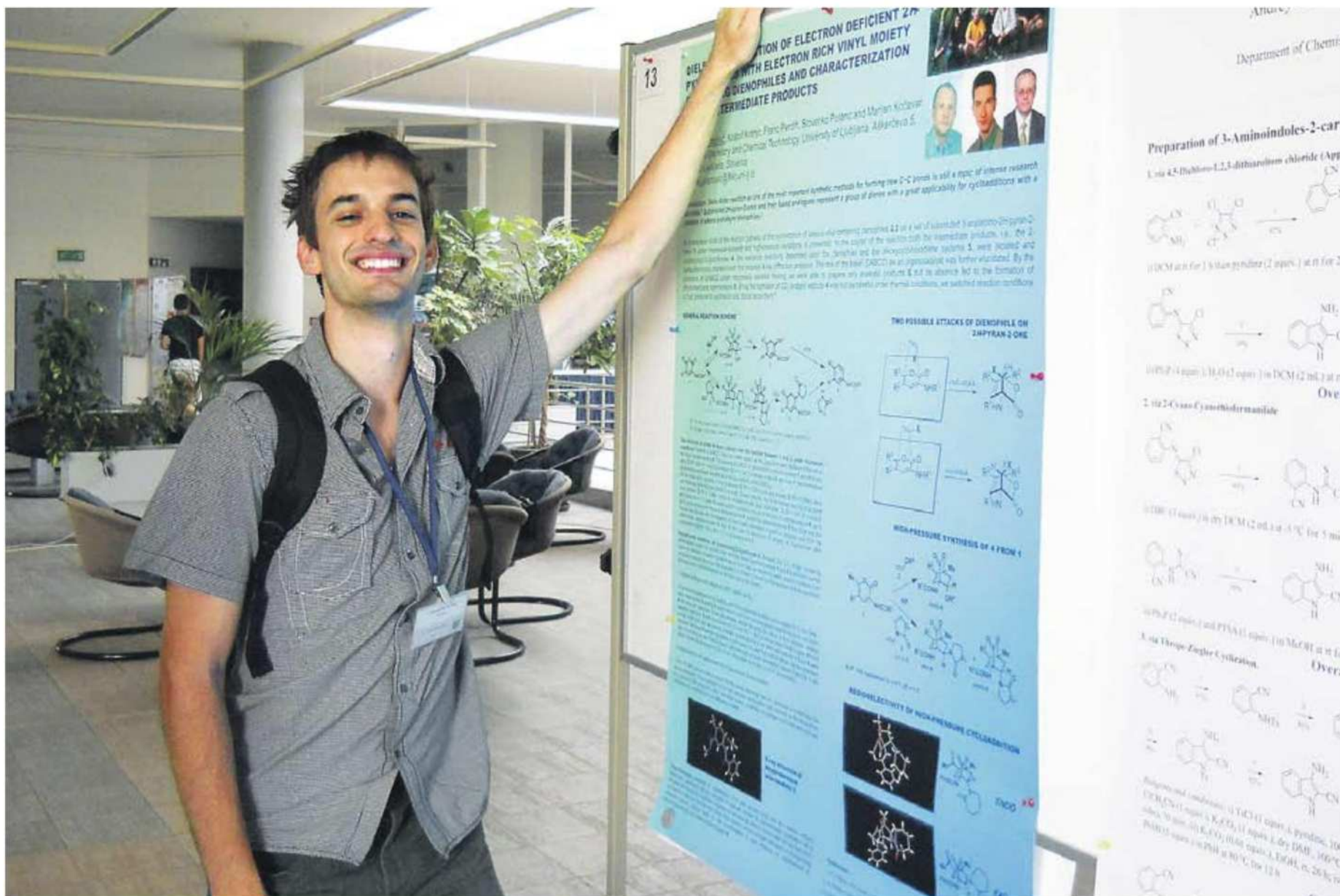
Mogoče nekoč. Za zdaj vse moje dejavnosti potekajo v Ljubljani, med drugim tam tudi plešem.

Glede na tvoje dosežke si zagotovo prava oseba za vprašanje, ali je v Pomurju dovolj primerne spodbude in motivacije za prihodnje akademike. Mnenje marsikoga je namreč, da naša regija tudi na tem področju zaostaja za preostalo državo.

Moram priznati, da se tudi v Pomurju dogaja veliko stvari tako na kulturnem kot izobraževalnem področju. Pred kratkim sem kot nekdanji dijak obiskal Gimnazijo Franca Miklošiča v Ljutomeru in se na lastne oči prepričal, da se na gimnaziji maksimalno trudijo in so na pravi poti, da dijakom ponudijo trdne temelje za študij in življenje nasploh. Tako da tradicija o kakovosti ni samo floskula, ampak je resničen dokaz, da tudi v Pomurju znamo biti še kako kreativni in smo sposobni izobraziti kader, katerega znanje je cenjeno v svetovnem merilu.

Če se vrneva k tebi – kaj te čaka v prihodnosti? Kakšne so tvoje ambicije, želje?

Amadej Juranovič, komaj 27-letni mladenič s čisto svežim doktoratom iz kemije v žepu. Čestitamo!

dodiplomskega študija in sem tako diplomsko nalogo pisal med študijem. Na splošno mi pisanje ni povzročalo pretiranih težav. Večja ovira je bila časovna omejenost za nujno potrebno eksperimentalno delo, saj delo v laboratoriju ni obrtniška dejavnost, ampak delo z molekulami. Kot sem že omenil, sem na srečo začel raziskovati že med študijem, tako da sem imel na koncu dovolj eksperimentalnih podatkov za do-

sko delo, me je pa tudi motivirala za nadaljnje raziskovanje.

Pri 27 letih si postal doktor znanosti. Zakaj si se sploh odločil za doktorat?

Za doktorat sem se odločil, ker sem želel poglobiti svoje znanje na področju kemije in se vključiti v raziskovanje, o čemer sem vedno sanjal.

Sliši se zelo skromno. Pa vendar je to velik dosežek.

Usojen?

Flamenko me je očaral, ko sem videl le kratek prizor tega plesa v filmu, ki sicer ni bil povezan s flamenkom. Še vedno se zelo dobro spominjam prizora s ploskanjem, ki se me je močno in globoko dotaknil ... Po filmu sem takoj povprašal, ali je kaj takega mogoče početi tudi v Sloveniji. Vse se je razvilo tako daleč, da poleg redne vadbe v Sloveniji že tri leta zapored hodim plesat v Se-

plesanja že bolj ali manj podrobno seznanil.

Prihajaš iz Banovec, vendar zdaj že nekaj časa živiš v Ljubljani. Se življenje v prestolnici razlikuje od življenja v Prlekiji? Pogrešaš domače kraje?

Življenje je takšno, kot si ga sam narediš, pa naj bo to v Ljubljani ali v Pomurju. Sicer pa Prlekije za zdaj ne pogrešam, saj jo lahko kadar koli obiščem, običajno je to ob koncu tedna.

V prihodnosti me čakata zaposlitev v slovenskem gospodarstvu ali odhod v tujino. To se bo razpletlo v nekaj mesecih. Moje ambicije so za zdaj povezane z raziskovalno dejavnostjo. Želel bi si delati v spodbudnem kolektivu in z motiviranimi raziskovalci, ki bi imeli znanje in izkušnje s področja organske sinteze.

Maja Klemenčič

Viktorija Lešnik (1992)

... dekle iz Bratonec, ki se je prek vzgojiteljske smeri ljutomerske gimnazije odločalo o študiju, ki bi potešil njen čut do vizualnega ustvarjanja. Od razmišljanj o vpisu na likovno smer pedagoških fakultet do šolanja v tujini je le našla ustanovo za potešitev sanj. Postala bo oblikovalka notranjih prostorov. In če kdo ob obisku njene strani na facebooku misli, da gre za dekle, ki je fotomodel, se moti. Prijatelju fotografu je nekoč pozirala. V nasprotju s hrabrim poziranjem skorajda preskromno in boječe razmišlja, da bi nekoč ponudila stas in izraz za resnejše projekte. Morda pa le bo.

Vitomir Vratarič (1981)

... ali kar Vito, kakor se odziva Pucončan, ki že vrsto let gleda z odra na ljudi. Ni profesionalni gledališčnik, pa čeprav se je dolgo kalil kot »improligaš«. Morda bi na sprejemnem izpitu za vpis na AGRTF moral kdaj biti manj zagnan, kdaj bolj odločen. Zgodba se mu ni izšla, a gledališču in nastopanju se bodoči diplomant razrednega pouka ne odreka. Tu je soboška gledališčna skupina. A to še ni vse. Avdicijsko sito Murskega vala ga je »prespustilo« v radijski peskovnik. Zdaj bo, če bo imel veliko volje in potrpežljivosti pri takšnem in drugačnem »brušenju«, paleta nastopanja v javnosti samo razširil. V znamenju improvizatorskih in »ustvarjalnostnih« izkušenj so pričakovanja upravičena.

1. Predstavi ga/jih.

Moj življenjski stil je preprost. Rada poslušam glasbo, gledam serije, filme, se družim s prijatelji, hodim na kave, rišem, tu in tam fotografiram, največja strast so mi tetovaže, vendar imam za zdaj samo dve. Več jih prihaja. Upam, da v bližnji prihodnosti. Rada imam otroke in živali – še posebej mačke, zelo sem srečna, kadar lahko dolgo spim. Obožujem meso in dobro pripravljeno hrano. Z veseljem se posladkam s čokolado. Trudim se ne obremenjevati s slabimi stvarmi in vedno gledam na pozitivno stran. Tako kot me je naučila babica – biti dobra z vsemi. Tudi s tistimi, ki jim nisem pri srcu ali pa oni niso meni. Večino časa se pa tako in tako smejem, saj smeh prežene slabo voljo!

2. Se ti mladostne sanje o poklicni karieri uresničujejo?

Recimo. Ko sem bila majhna, sem sicer želela postati medicinska sestra, kot je moja mama. Ali pa slikarka kot ati (čeprav slika samo za hobi), vendar me je pot zanesla v oblikovanje. Kariera mi ni predstavljala nekkih večjih sanj. Vedno sem postavljala družino na prvo mesto, da bi nekoč postala mama, da bi skrbelo za svojo družino. A vseeno se v prihodnosti nekako vidim kot notranja oblikovalka, mogoče celo kot urednica pri kakšni reviji za dom in pohištvo. Ne vem, bomo videli, kaj bo čas prinesel.

3. Kaj bereš, poslušаш, gledaš ...

Trenutno gledam BBC-jevo serijo Doctor Who in sem kar malo obsedena. Poslušam skoraj vse. Najljubši so mi Rammstein, Nick Cave, Franz Ferdinand, Muse ... nazadnje pa sem prebrala knjigo Prva oseba množine avtorja Camerona Westa in mislim, da je spet čas za obisk knjižnice in izposojajo dobre knjige.

4. Kako preneseš zmago in kako sprejemaš poraz?

Seveda sprejemem zmago bolje kot poraz, vendar je obojni občutek kratkotrajen in se ne obremenjujem preveč dolgo s slabimi stvarmi. Se pravi, da znam zmagovati in tudi izgubljati.

5. Kdo so tvoji prijatelji in kako neguješ odnose z njimi?

Moji prijatelji so dobri, zabavni, pozitivni ljudje, s katerimi sem lahko sproščena, in podobno misleči. Čeprav pravih prijateljev nimam veliko, preštejem jih lahko na prste ene roke, se pa lahko vedno zanesem nanje in oni name. Prijatelje poslušam, ko so v stiski, in jim pomagam, kakor zmorem. Vedno sem jim na voljo in oni meni. Hodimo na pijače, kosila, se zabavamo in si stojimo ob strani.

6. 5-krat najljubše?

– Barva: črna.
– Dan v tednu: petek.
– Blagovna znamka: povsem vseeno mi je, ne dam veliko na blagovne znamke.
– Pijača: breskov sok.
– Cvet: češnjev cvet.

7. Je dobro biti pomemben ali je pomembneje biti dober?

Pomembneje je biti dober do sebe in drugih.

8. Tvoje sanjske počitnice in tvoje še neuresničeno potovanje?

Moje sanjske počitnice bi bile trenutno kjer koli ob morju. Drugače pa mi finance ne dovoljujejo načrtovanja potovanj, tako da tudi ni neuresničenih potovanj.

9. Pregovor pravi, da prva ljubezen nikoli ne zarjavi ...

Jaz pa upam, da zarjavi.

10. Če bi se ta trenutek morala odločiti, komu bi vzkliknila trikrat hura?

Soncu! Ker se je končno prebudilo, in seveda prihajajočemu koncertu skupine Rammstein!

1. Predstavi ga/jih (svoj življenjski stil, kako bi se opisal/a).

Prostor, kjer bi morali biti dve obrvi, znanu je ena močna. Zelenih oči in zdrave porejenosti okornega telesa. Lasje nikoli ne stojijo tako, kot bi morali, zato sem nad tem že dvignil roke. Genetika mi je dala, da imam še vedno en mlečni zob, za katerega pravim, da je edini oprijemljivi dokaz otroka v meni. Večino svojega časa preživim v svoji glavi, kadar pa spregovorim, pa imam najraje, da se ljudje smejejo.

2. Se ti mladostne sanje o poklicni karieri uresničujejo?

Moja prva poklicna kariera je bila postati »Pišta«. To je bil gospod, ki je pri moji stari mami popravil pralni stroj. Sanje so se mi uresničile do te mere, da znam stvari razstaviti, a kaj ko takrat, jih spet sestaviš skupaj, čeprav si človek iz stroke, enostavno ne delajo več. Pa tudi v »Pišto« se verjetno ne bom preimenoval.

3. Kaj bereš, poslušаш, gledaš ...

Berem: Vse tisto, kar ni od koga drugega določeno kot obvezno branje v določenem roku.

Poslušam: Vse, kar moje zaležano, neplesoče telo brez ritma premakne za najmanj 16 kvadratnih milimetrov.

Gledam: To, kar predalčkamo v fantastiko. Občasno pa tudi poglede različnih ljudi o znanih osebnostih in resničnih dogodkih.

4. Kako preneseš zmago in kako sprejemaš poraz?

Poraz sprejemem zelo introvertirano z rahlo rdečico na obrazu in globokim dihanjem. Medtem ko ob zmagi, globoko v sebi, kričim kot majhna adolescenta deklica ob svoji najljubši

pop skupini – rdečica prav tako prisotna, dihanje odpade.

5. Kdo so tvoji prijatelji in kako neguješ odnose z njimi?

Med mojimi prijatelji so tudi prijateljice. To so ljudje kot pri vseh nas, ki imajo podobno mišljenje, kot ga imam sam, vendar so pripravljene moje razmišljanje obrniti na glavo. S takimi ljudmi negujem odnose ob kvaziintelektualno humorističnih posedanjih s skodelico kave.

6. 5-krat najljubše?

– Barva: zelena.
– Dan v tednu: vsak dan, ko lahko spim brez budilke.
– Blagovna znamka: Sacher.
– Pijača: kava.
– Cvet: kamilica, rešila mi je že marsikatero želodčno težavo.

7. Je dobro biti pomemben ali je pomembneje biti dober?

Pomembni ljudje so ljudje, ki imajo občutek, da so dobri, in to brez problemov izkoriščajo sebi v prid. Tisti, ki pa so dobri in pomembni, lahko doživljajo velike napore stresa. Zato sem mnenja, da je pomembneje biti dober, kajti tako izboljšuješ svoje počutje in počutje ljudi okrog sebe.

8. Tvoje sanjske počitnice in tvoje še neuresničeno potovanje?

Moje sanjske počitnice so lahko kjer koli na tem planetu, kjer se lahko usedem nekje zunaj na kavi in opazujem, analiziram, kako se življenje v tistem kraju premika, kako ljudje tam tiktakajo. Moje še neuresničeno potovanje, ki bo verjetno tudi ostalo neuresničeno, pa je iti pokukat »malo« ven iz našega osončja, kdo, kaj in še kje diha.

9. Pregovor pravi, da prva ljubezen nikoli ne zarjavi ...

V lažni ljubezni je več pelina, kot je lahko v pravi ljubezni medu.

10. Če bi se ta trenutek moral odločiti, komu bi vzkliknil trikrat hura?

Trikrat hura za vse tiste otroke, ki uspejo obdržati svojo kreativnost in radovednost, tudi ko odrastejo.

MOJ STIL

Domača kuhinja

Kočarska pita (Cottage pie)

Kaj kuha angleška premierjeva kuharica na Goričkem?

O biskovalci Velike Britanije se pogosto sprašujejo, ali razen »fish and chips« ter nekakšnega tekočega pudinga sploh obstaja tradicionalna angleška kuhinja. Kakor koli, Angleži so najbolj znani po svojem obilnem zajtrku, pri katerem ne smejo manjkati klobasice, jajčka na oko,

opečenec in pretlačen fižol. Prav tako ne smemo pozabiti na popoldanski čaj z različnimi vrstami sendvičev in peciva. Obstaja še marsikaj drugega okusnega iz Združenega kraljestva, zato je najbolje, da povprašamo pri Angležih. Med temi, ki so se priselili v našo deželo, je zagotovo najboljša

kuharica Sylvia Mooney. Martin in Sylvia Mooney živita v Stanjevcih. Sylvia, rojena v kraju Buckinghamshire (jug Anglije), je bila nekoč kuharica v rezidenci pri angleškem premierju Jamesu Callagnanu (mandat pred Margaret Thatcher). Tam je kuhala tudi za tuje državnike po njihovih standardih. Sylvia je poznavalka tradicionalnih angleških jedi. Zaupa nam, da angleške zajtrke pripravlja le ob koncu tedna, ker je zanje potreben čas. Kavno in črni čaj z mlekom pijejo počasi, nikoli takoj po kosilu. Njen mož Martin, ki izhaja s severa Anglije, prav tako razgledan Anglež, se je pred kratkim upokojil in prišel živeti na Goričko iz Savdske Arabije, kjer je bil zaposlen v računalniškem podjetju. Na Goričkem, kjer sta kupila hišo pred osmimi leti, sta našla svoj mir, kjer obdelujeta zelenjavni vrt, družbo pa jima dela nemški ovčar Otou. Ob mojem obisku sta imela zakonca Mooney v gosteh še Sylvijino mamo Doris, kot iz filma fino angleško gospo, in brata Johna, živahnega dolgočasa.

Mooneyeva sta pripravila kočarsko pito (cottage pie), ki jo pozna vsa Anglija, jaz pa sem jo jedel pred časom v Avstraliji, ki je pod angleško krono, kar se kaže tudi v kulinariki.

Za pito potrebujemo: 500 gramov mlete govedine, dve čebuli, narezani na koščke, dva korenčka, narezana na koščke, eno kokošjo ali govejo kocko, 250 ml vode, dva lovorjeva lista, osem vejic svežega timijana ali žličko suhega, 55 gramov masla, sol, olivno olje,

Zakonca Mooney ob pripravljeni jedi. Angleži si za hrano radi vzamejo čas.

kilogram krompirjevega pireja, 50 gramov naribanega trdega sira.

V posodi počasi segrejte maslo in olivno olje, da se oboje skupaj raztopi. Na tem od osem do deset minut popražite čebulo, korenček, timijan in lovorjev list. Dodajte mleto govedino in prepražite do rjave barve. Nato dodajte moko, kokošjo ali govejo kocko in vodo. To naj se duši pol ure. Skuhajte krompir in pripravite pire z maslom, mlekom in naribanim sirom, ki ga solite po okusu. Nato meso preložite v pekač, po tradicionalnem je ta iz gline. Martin in Sylvia sta maso

dala v stekleno nizko posodo in na to naložila krompirjev pire. Na zgornjo ploskev krompirjevega pireja sta z vilicami narisala britansko zastavo. Posodo sta položila v pečico, segreto na 180 stopinj Celzija, za 40 minut. Nato sta servirala. Na krožniku sta k piti dodala grah iz konzerve, na mizo pa postavila plastenko s tipično slano angleško omako, narejeno iz začimb in olja, da smo si jo po lastni želji dodali k jedi. Iz kuhinje pa je verjetno dišalo do petrovske Pindže.

FOTO Bojan Zdravec

Tako si večina pravih Angležev pred kuhanjem pripravi vse sestavine.

Domači vrt

Rozalijina srčnost do rož in ljudi

Ko se pripeljemo v vasico Trnje do skoraj strnjene naselja, se pred nami odpre pogled na kmetijo Franca in Rozalije Sarjaš s prelepo trato in s prekrasnim vrtom. Res, pravi podeželski vrt, kot da smo sredi zelene oaze v času naših babic.

Nenavadno in pohvalno se mi zdi, ko na kmetiji najdeš pravo pohodno zelenico. Iskrive Rozalijine zasaditve na celotnem dvorišču kažejo neverjetno ljubezen do rastlinja. Domiselna srca iz pušpana, ki ponazarjajo štiri hčerke – Bernardo, Marijo, Mileno in Ireno – so plod domišljije in izvirnosti. Rozalijina ljubezen do rastlinja in urejanja na dvorišču sega v njeno otroštvo. Njihove gredice so bile prvotno zasajene samo z enoletnicami. Pravi, da je »kriva« nagrada, ki so jo dobili leta 2002 v akciji Naj... domačija za ureditev okolice. Takrat so dobili za nagrado skupek rastlin oziroma grmičevja in tako se je začelo zasajevanje gredic po skupinah. Ob vhodu v hišo so gredica s hostami in bogato raščenim netreskom, lesena podolgovata miza s klopmi in vodnjak, ki spominja na nekdanje čase.

Lastnica je v svoj vrt združila trajnice, kot so ameriški slamniki, grobelnik, bršljan, iglasta plamenka, sončece, sretna, turški nageljni, avbrecija, lepe očke in druge. Le malo je enoletnic, zato ima celotno dvorišče naravno podobo. Rozalijin navdih, kaj posaditi, je narava. Tudi naravni materiali, kot na primer les in opeka, so vključeni povsod. Zemljišče, veliko kakšnih deset arov, je razdeljeno na več zanimivih koticov s travnatimi potmi, ki kličejo k ogledu zanimivih skritih predelov vrta. Tudi lesene klopce vabijo na sproščujočo meditacijo ob ribniku, na vrtniček s kaktusi, v jasminov ali zeliščni del vrta. Pod jablanami, skrbno premazanimi z apnom, so posajene različne cvetoče trajnice, spominčice in

Rozalija ima za uredenost dvorišča že več priznanj. Veseli jo, da tudi drugi opazijo njen trud.

Pušpanova štiri srca ponazarjajo Rozalijine štiri hčerke. Kaj bo posajeno v sredino, se še ne ve. Mogoče vrtnice, dalije ali enodnevne lilije ...

Le kdo bi vedel, koliko vrst cvetja in zelenja je na zeliščni gredici? Tudi na tej gredi je lastnica ustvarila številne barvne lise, ki mehčajo stroge linije. Ognjič, meto, sivko, meliso, drobnjak in druga zelišča Rozalija predela v uporabna darila.

FOTO Nataša Juhnov in Rozalija Sarjaš
FOTO Olga Varga

Strokovni nasvet

Zasaditev srobotov na terasah
Ste vedeli, da so sroboti, posajeni v družbi sivke, žajblja, krvomočnic, pelina in sieboldijevih homulic prekrasni v loncih. Kombinacije srobotov s trajnicami nam polepšajo vso poletno sezono. Paziti je treba le, da se rastline ne izsušijo. Potrebno je redno gnojenje in rastline ne bodo zbolele za različnimi boleznimi in škodljivci. Najodpornejši sroboti za zasaditev v lonce so iz skupine Viticela.

vmes nekaj enoletnic, na jablanah pa visi več lesenih krmilnic.

Vrtu dajejo barvitost razni drejni, ruj, trave, vajgelija, vrbe. Pravo naravno razkošje pa dajejo vsepovsod po gredicah sinje modre spominčice, ki so se kar same posejale. Rozalija zna opazovati in uživati ob delu na vrtu, prav tako najmlajša hčerka Marija. Mož ji pomaga pri košnji trave, ki je ni malo, in je na ženino stvaritev ponosen.

Rozalija ima velik čut in ljubezen do cvetja in ljudi. Opazili pa smo, da ni treba imeti kup denarja, da si ustvariš lep vrt. Biti morajo le zamisel, volja, svoboda pri ustvarjanju ter občasna pomoč in posluš najbližjih.

To je ona

Zgodba z naslovnice

Moji prvi spomini segajo daleč nazaj v zgodnje otroštvo, ko sem bila deležna veliko ljubezni staršev, dedija in dveh starejših sester Karmen in Everine. Veliko smo se igrali in sestrki, ki sta me preveč razvajali, sta včasih nadomeščali mamo, preobremenjeno s kmečkim delom.

Povem naj, da sem doma v lepi gorški vasi Bodonci, od koder se vidijo Avstrija, Pohorje in Murska Sobota. Srečna sem v Bodoncih in vedno sem doživljala ta kraj kot nekaj lepega. In z leti se to navdušenje še stopnjuje. Ostajajo lepi spomini na vrtec in nato na osnovno šolo. Tam sem končala prvih pet razredov, saj je naša šola podružnična, preostale štiri razrede sem obiskovala na matični šoli v Puconcih.

Tu se je svet začel zame čedalje bolj širiti. Na šoli sem večkrat igrala odbojko, opazil me je učitelj Vojko Vučak, ki je v Murski Soboti delal kot trener odbojke, in me vzel pod svojo okrilje. Kasneje sem igrala v ženskem odbojarskem klubu KEMA Puconci. Tu se je že kazala smer moje poti v prihodnosti: zaželela sem si postati športna pedagoginja. Po vpisu na gimnazijo – v športni oddelek – smo dijakinje (čeprav to takrat še nisem bila) igrala na odbojarskem turnirju v Beogradu. Sledilo je srednješolsko svetovno tekmovanje v odbojki na Kitajskem v mestu Bautao. Tu smo se

Vanja Vidonja,

odbojkarica, reprezentantka

je treba priti v Mursko Soboto in nazaj, sama pa še nimam vozniškega izpita. Teh treningov, tekmovanj, voženj na treninge in tekme ter povrhu še šolskega dela ne bi zmogla, če mi starši ne bi stali ob strani. Za to sem jim iz srca hvaležna.

V letu 2012 sem bila predlagana in izbrana za Pomurko meseca januarja, na izboru za Pomurko leta pa sem pristala na tretjem mestu.

Od 29. januarja sem končno polnoletna. Obiskujem tretji letnik športnega oddelka gimnazije v Murski Soboti. Šola mi vzame precej časa, potem pa so tu še druge aktivnosti, ki sodijo k učnemu načrtu. Imeli smo smučanje v Avstriji v kraju Weinebene in v smučarskem centru Cerklje ob Gori, jeseni pa smo imeli tečaj potapljanja v Piranu.

Prosti čas? Hm, ta je bolj skopo odmerjen. Zdaj, ko je postalo topleje, malo vožnje s skuterjem ali igranje in različne »aktivnosti« z nečakom Domnom in nečakinjami Evo, Ano, Klaro. Ljubezen, ki sta mi jo dajali sestrki v mojem otroštvu, poskušam vračati njunim otrokom.

Kakšni so moji cilji? Najprej končati šolo in se še naprej ukvarjati s športom, nekoč postati športna pedagoginja in otrokom ponuditi znanje, ki ga imam že precej in se ga bo še nabralo, jih navdušiti za šport in zdravo življenje. Za zdaj gledam z optimizmom na svet in upam, da bo tako tudi ostalo.

med 57 ekipami z vsega sveta uvrstile nekje v sredino. Potovanje na Kitajsko je bilo zame sanjsko. Prvič sem šla tako daleč od doma in prvič sem potovala z letalom. Zelo sem hvaležna celi družini in klubu ŽOK KEMA Puconci, da so mi to omogočili in me finančno podprli. V prostem času smo si ogledali Kitajski zid, se sprehodili po njem, občudovali Rumeno reko ter izvedeli marsikaj zanimivega o tej daljini in še vedno skriv-

nostni deželi. Toliko različnih vtisov! A tudi veliko manj lepih stvari, tako da se mi je moja domovina zazdela kot raj, ko smo se vrnili. Po tekmovanju na Kitajskem sem bila izbrana v državno reprezentanco, za katero smo imeli treninge v Mariboru. Na turnirju MEVZA na Madžarskem smo zasedle prvo mesto.

In spet domov! Izmed kadetinj sem bila izbrana za člansko ekipo, s katero

smo tekmovali v prvi ligi. Trenirale smo štirikrat tedensko, ob sobotah smo imele tekmo. Nato so nas razvrstili v skupine, bile smo v modri skupini, še vedno je bilo treba štiri dni v tednu trenirati, tekmovali pa ob sredah in sobotah. Brez našega trenerja Bojana Novaka, ki se z nami trudi, ne bi dosegle takšnih uspehov. Spet se moram zahvaliti staršem, predvsem očetu, ki me vozi na treninge in hodi pome, saj

Zgodbe, ki jih piše življenje
Jože Sagaj st.

Z Durasom je prišel v anale slovenskega konjeniškega športa

»Žena pravi, da gre kar ves moj čas za konje. Malo je včasih jezna, vendar tudi ona je del tega športa,« je rekel Jože Sagaj st., letnik 1949, ki je dodobra zaznamoval zgodovino ljutomerskega kasaškega športa, ko je bilo na vrsti vprašanje, koliko časa na dan, zdaj že pri 64, je v hlevu in v priročni obori za konje. Ta dan je do devetih vse postoril, s treningom konj vred. Nato je sledilo obdelovanje več hektarjev njivskih površin. Na kmetiji se ukvarja še z rejo prašičev. »Zmeraj sem bil zraven, še kot otrok, ko se je s konji delalo na njivah. To mi je potem očitno ostalo v krvi. Konji so moja ljubezen!«

Andrej Bedek

Kot pristen Prlek je torej kmalu vzljubil konje in konjeniški šport – začelo se je s tradicijo, ko so za pusta mladeniči s konji jahali po podeželju in dvorili dekletom. Tekmovati pa je začel leta 1965, vendar mu do leta 1991 ni veliko uspelo v tem športu: »Izredno težko smo prišli do informacij, povezanih s treniranjem in pripravljanim konj za tekmovanje. Takrat se ni toliko potovalo po tujini, kot je zdaj omogočeno mlajšim generacijam, ki prek interneta izvedo vse, kar jih zanima, tudi o kasaškem športu. Spomnim se, da smo spremljali delo naših prednikov, od katerih smo se učili, nato pa poskušali različne metode dela. Ob vsaki priložnosti, predvsem pa ob obisku tujih hipodromov, sem spremljal, kako drugi pripravljajo konje, in to pozneje poskušal s svojimi konji.«

Po naključju, kot je rekel, je vzredil konja Durasa, ki je prišel v anale slovenskega kasaškega športa. »Kot dveletnik sicer ni kazal vrhunske forme, saj je zmagal le enkrat, po drugem mestu na državnem prvenstvu triletnikov pa so ga želeli kupiti Srbi. S ceno nismo prišli skupaj in ostal je v mojem hlevu. Začel sem ga pripravljati na največjo dirko kariere, slovenski derbi.« Na najprestižnejši dirki na slovenskih hipodromih med štirile-

Čeprav tri leta ni tekmoval in so bili ljubitelji kasaškega športa prepričani, da je že končal tekmovalno pot, se je Jože Sagaj st. v sezoni 2011 vrnil in dvakrat dosegel stopničke.

Maja so se učili koračnice in valčke po madžarskih notah

Kdo pa so ti mladi fantje?

Milan Kreslin, glasbenik in bivši bančni uslužbenec, oče znanega glasbenika, premišljuje o tistem maju, ko je nastala objavljena fotografija. Še vedno obožuje najrazličnejše evropske za vse čase zelene skladbe. Pri poslušanju mu dela družbo njegova Katarina. Markanten gospod natančno pregleduje fotografijo, našteva imena fantov, tudi sam je na njej, in opisuje triletno skupno druženje ob vajah in muzikalnih nastopih.

Leta 1941 je ponovna madžarska oblast ocenjevala, da je s tem, ko je Prekmurje administrativno vrnila v stanje pred jesenjo 1918, na tri četrtine že uredila razmere v pokrajini, katere prebivalci v svoji zavesti naj tako ali tako nikoli ne bi nehali čutiti madžarsko. Preostalo četrtino energije se je odločila nameniti izobraževanju, vzgoji in propagandi, s čimer naj bi bile kmalu tudi med mlajšo, to je medvojno generacijo odpravljene »škodljive« posledice slovenskega izobraževanja in propagande. Najobsežnejšo nalogo sta si pri uresničitvi tega načrta naložili Madžarsko prosvetno društvo za vendsko krajino, ponovno ustanovljeno v Murski Soboti 21. maja 1941, s svojim časopisom Murska Sobota in okolica in 27. julija 1941 ustanovljeno Okrajno prosvetno društvo Dolnja Lendava. V organizaciji društev so potekali prvi obvezni tečaji za duhovno preusmeritev učencev, na

katerih so se ti učili madžarske pesmi, igre in madžarski črkopis. Odbor za zunajšolsko ljudsko izobraževanje je po vaseh organiziral različne tečaje, od učenja jezika, madžarskih ljudskih običajev, madžarske zgodovine, ocen aktualne politične situacije, državljan-skih dolžnosti in pravic do praktičnih tečajev o kmetovanju, sadjarstvu, gospodinjstvu in podobnem.

Po predlogu omenjenih organizacij se je kultura obarvala tudi v Beltincih. Gospod Kreslin je povedal: »Konec leta 1941 je bila v Beltincih ustanovljena godba na pihala – tako imenovana levente godba. Takratni župan je pooblastil znanega glasbenika, gospoda Jožefa Gerleca, da naj ustanovi glasbeno skupino. Da pa bi lahko to nalogo izpeljal, je moral odpotovati v mesto Cluj oziroma Kološvar in nakupiti vsa potrebna glasbila.« Cluj je mesto v severozahodni Romuniji, v Transilvaniji. Do leta 1918 je bilo madžarsko in k Madžarski je bilo spet priključeno med drugo svetovno vojno.

Kako so dobili fante za igranje? »Začeli so akcijo med mladino za igranje pri tej godbi. Prijavilo se jih je zelo veliko. Po temeljiti selekciji se je oblikovala ekipa dvajsetih kandidatov. Najmlajša med njimi sta bila stara komaj dvanajst let. Po opravljenem večtedenskem pouku teorije se je začelo igranje posameznih instrumentov. Redno se je vadilo, in to pozimi v stari

stavbi nekdanje občine, poleti pa kar v naravi, v bližnjem gozdu Sloparica. Kmalu so se pokazali prvi uspehi. Godba je igrala razne koračnice in valčke, kar je bilo za vas in bližnjo okolico veliko presenečenje. Sledila so gostovanja tudi zunaj občinskih mej.

Menda se je v začetku za igranje v godbi prijavilo 40 kandidatov. Po selekciji glede na posluš in telo, vsak je moral biti zadosti velik in fizično močan, so jih izbrali 20 najprimernejših. Prva koračnica, ki so se jo učili, seveda po notah, je bila Recece. S prvim maršem se je godba predstavila Beltinčanom tako, da so glasbeniki igrali in korakali po naselju gor in dol.

Naučili so se znano pesem Lili Marlen. Pogoščeni so bili v nekoč znani gostilni Sapač. Redno so nastopali na nogometnem igrišču, ki je bilo na obrobju vasi v smeri proti Gančanom. S pomladjo so ob nedeljah začeli igrati pred Ladislavovo cerkvijo pred začetkom maše. Hodili so na gostovanja po Prekmurju. Na god sv. Jožefa so igrali v Murski Soboti tovarnarju Jožefu Benku.

Na fotografiji, ki je nastala maja pred 71 leti, so: v zadnji vrsti od leve proti desni: Martin Peterka (bas), Ivan Balažič (činele), Avgust Cigan (trobenta), Anton Dečko (evforium), Anton Rajnar (trobenta), Ignac Kouter

(trobenta), neznan član (trobenta), Milan Kreslin (fligorna), Ivan Balažič (boba), Jožef Balažič (trombon), Janez Ščap (bas); v drugi vrsti od leve proti desni: Jožef Vöröš (flavta), Janez Šimonka (trobenta), Martin Smej (trobenta); spredaj od leve proti desni: Šebjan iz Rakičana (edini, ki ni bil Beltinčan, trobenta), Viljem Rous (klarinet), Jožef Slavac (mali boben), Ladislav Vöröš (trobenta) in Jože Filip (trobenta). Glasbena pot godbe se je končala konec leta 1944. Mogoče bo kdo od bralcev na objavljeni fotografiji spoznal koga od svojih sorodnikov.

Bojan Zadavec

Jože Sagaj st. je kot pristen Prelek kmalu vzljubil konje in konjeniški šport – začelo se je s tradicijo, ko so za pusta mladeniči s konji jahali po podeželju in dvorili dekletom. FOTOGRAFIJ IZ OSEBNEGA ARHIVA JOŽETA SAGAJA ST.

tniki ni imel konkurence. Jože Sagaj st. je z Durasom dosegel 39 zmag, s svojim drugim najuspešnejšim konjem Dalijem pa 26. »Konja moraš vzljubiti in ga poznati do obisti. Natančno sem vedel, do katere stopnje ga lahko treniram, da je konj prišel na dirko najbolje pripravljen in spočit. Na dirke sem prihajal prepričan, da moj konj ne bo naredil nobene napake. Zaradi tega mi ni bilo nikoli težko prevzeti vloge favorita.«

Čeprav tri leta ni tekmoval in so bili ljubitelji kasaškega športa prepričani, da je že končal tekmovalno pot, se je Jože Sagaj st. v sezoni 2011 vrnil in dvakrat dosegel stopničke. »Veste, ko smo tam na hipodromu mi upokojenci z brizgancem v roki opazovali tekme mladih kasačev in razpravljali o tekmih, mi je več ljudi

reklo: 'Pa ti bi še lahko tekmoval!' Malo sem ponovno poskusil in videl, da še gre!«

Tudi sinova Janko in Jože ml. sta šla po očetovih stopinjah: Jože ml. se trudi kot profesionalni tekmovalac, z Jankom, ki prav tako tekmuje, pa trenutno v hlevu trenirata mlade konje. Če bo Jožetu Sagaju st. zdravje naklonjeno, bo, kot pravi, še naprej vpet v pripravo konjev, teh je zdaj v hlevu sedem, misel na tekmovanje pa je tudi nekje v zraku. Prostora za kakšno medaljo v predstavi, ki je polna različnih priznanj, fotografij in nagrad, je namreč še dovolj. Med drugim mu je za zasluge križevski župan Branko Belec podelil priznanje s plaketo in listino Občine Križevci, svoje mesto na stenah pa ima seveda tudi junak Duras.

VANEKOV KOUT

Nasha zlata deželica je v k. Se strinjate? Redkoštera bi še stala, če bi jo tak spokradnoli, kak so našo.

Pa nikomi nika. Samo Hildica pa Binči Kordež gledata skouzi rešetke. Ka pa drüjgi? Ka pa si ovi, ka so si nagrabili težke milijone? Boško pravi, ka je nejega pa Bavčara v mešetarjenje z delnicani Istrabenza sijlo Zoki. Ja, gvüšno pištolo je v njeva držo. Kaj bole čednoga bi si zato lejko zmisllo. Pa nej je samo problem, f tej naši tajkunaj. Prava nevala je sistemska korupcija. Ja, točno tou. V javni podjetjaj pa ustanovaj sefele naročajo. Ja, vej pa nūcajo. Paper, tonere, srat paper, po bolnicaj tudi nūcajo marsikaj. Pa rejšan mislite, ka se tou ka naročijo kúpivlejo po pravi cejnaj. Samo za primer. Škatlica Aspirina košta v Grčiji 0.67 €, pri nas pa tu negi okoli 5.00 €. Pa je tou samo eden čista navaden Aspirin. Ja mislite si ka si ščete, samo tu se ide za milijone pa milijone evrojof. Sistemska korupcija je dosta več pejnzej pogejla kak ta tajkunska. Nasha draga premiejka je pa reden »pehfogel«. Kak izven Slovenije usta odpre, že nan grozi, ka finančno politiko Slovenije EU prejkzeme. Obresti v nebesa odletijo na naše obveznice. Tak ka bi boukše bilou, če bi koga drüjgoga poslala bilokama gučat. Ka od angleščine nemo nika pravli. Janša je nej mel pojma, Alenkica je pa še dveji stubi niže. Če je on mel edini na svejti grospejlski naglas na angleščino, ma Alenka azerbejdžanskoga. Vi ken solv aur problemz aurselzf. Lejko muda M....a. Sakši mesec Slovenija kredite gemle za plače uslužbencof v javnon sektori. Pa ka ste normalni? Kak dugo še? Neman nika prouti javnin uslužbencon, ka mo se razmili. Samo mogoče vas dosta ne vej ka samo v peti evropski državaj majo javni uslužbeneci vekše plače kak v realnon sektori. Ja pa v niti enoj evropskoj državj EU-ja javni sektor nema 20 % vekši plač od realnoga sektora. Naši pa grozijo s stavkami. Fajn bi bilou če bi se inouk spijstili na realna tla. Ge nega, tan še vojska nemre zeti. Razen f Sloveniji. Nika dobroga nas ne čaka. Čiglij do oudali se te firme, ka je ščejo odati, je tou glij tak kak če bi pet veder vode gor vlejo na velki gozdni požar. Ka do pa te odavali, da pa pejnzej sfalijo? Svojo pamet? Davek na dodano vrednost ščejo zdignoti za procent ali dva. Po sej izkušnjaj držaf, ka so tou za krpanje svoji proračunski lükenj že napravile, glij za te procent ali dva spadne poraba. Tak ka s toga tuj nika nega za čakati. F Sloveniji lidij, ka bi znali pa najbole ka bi ščeli, ka bi se kaj sprejmenilo očividno

nega. Kak de pa tou vö vidlo, da de Slovenija razglasila bankrot? Ščemo ka pride evropska trojka. Pogliente si Grčijo. Brezposelnost je 27%. Tou čaka v najbolje čarnon scenariji tudi Slovenijo. Pa de še izda tak, ka do štrajkali tisti, ka bi najmenje lejko štrajkali. Javne finance lejko spremenimo samo z menjšanjon državne porabe, nej pa z zdigavanjon DDV-ja, pa trošarinami, pa z vekšimi davkami. Inok de prišo čas, ka do gor prišli, ka nači nede šlo kak z menšof javnof porabof. Kak do pa tou napravili, pa naj si sami brodiyo.

Ka bi li Drnovšek pravo zavaj če bi gor stano. Se še štoj spomni njegovoga: Slovenija – zgodba o uspehu. Ja, parin stotin je uspelo, ka so si pod sebe skopali bajna bogastva, pa še te pomali na Dob pakivajo. Še Hildica je začala popejvati, pa vö gučati, komi se pa, pa ka se so zijdali, dotečas ka je bijla prva baronesa Vegrada. Od 300 kvadratni metrov velke sušilnice sadja brata gospoda bivšoga predsednika Slovenije je se tūo gratalo. Pa ka nan tou lejko povej? Kelko je še takši sušilnic sadja od tej naši prejnji mudonj po Sloveniji? Slovenija pa še li stoji. Samo nede dugo. Država cilou sen slovenskin baraban, ka so nakradnjene pejnzej plasejrali v davčne oaze ponüja davčno amnestijo, če pejnzej nazaj potegnajo f Slovenijo. Tak daleč smo v rjiti. Si lejko mislite. Pejnez enostavno nega. Slabo banko bi delali. Pa nej so se banke v slovenskoj lasti slabe. Idejo se zatou štera ma vekšo zgübo, nej pa štera de vekši dobiček mejla. Oni bi pa še eno. Če bi štoj napravo anketo, če je še štoj za samostojno Slovenijo, bi bil kakši rezultat? Slovenci so nej pridni pa delavni. Slovenija je zalega bande pa lopovov. Takši so pokazatelj te slovenske samostojnosti. Poleg dveji organizacij štere član smo (EU-ja pa NATO-ja), smo ka napravili f tej malo več kak dvajsti lejtaj? Dokazali smo svejti pa sebi ka smo enostavno nej sposobni meti lastne države. Edina rešitev je če zaprosimo kakšo sosidno državo, če nas coj zeme. Bi fajn bilij še ena avstrijska dežela. V Avstriji so že daven den razpucali što je gvino v 2. svetovnoj vojni. Nišče se več v Lublani nebi kurčo, ka je tou pa ka je ovo. Na kradnjene nanč f senjaj pomislili nebi. Tak leve pa desne stranki pa glij tak oblasti, si pa posamezne gospodarske sektore talajo. S šteri se te za časa vladanja potegne kelko se lejko, ali pa cilou več. Tomi dela, nega konca pa nej kraja. Ge san pa prišo do kraja, pa van poven, mislin napišen neka, zakoj san sebe presečen, ka napišen: »Sran me je ge živjen!«

VANĀK

Po košček kruha, po zrno soli, po prgišče besed...

Genterovci oziroma Göntérháza, kakor se pravilneje reče s pretežno madžarskim prebivalstvom prežeti vasi sredi prekmurske ravnice. Za tiste, tudi to smo ugotavljali ob tokratnem obisku, ki ne veste, kje leži ta vas, naj povemo, da se je treba po »stari« cesti zagnati skozi Moravske Toplice proti Dobrovniku in nato nadaljevati proti Lendavi. Ne morete zgrešiti. No, lahko uberete tudi pot iz Beltinec mimo Turnišča in tako dalje. Skratka, po vijugasti cesti samo naravnost. Če se v Bogojini bohota Plečnikova cerkev, vam bo tukaj najbolj padla v oko zgradba domače osnovne šole.

k Jezovima v Genterovce

Maks in Lili nimata skupnih otrok. Imata pa mačka Bertija, če si je podpisani pravilno zapomnil.

Jernej Šavel

Nataša Juhnov

Greva tja, kjer je najmanj snega

In tik ob njej ali za njo, v Mejni ulici, živita Lili in Maks. Pišeta se Jeza in govorita slovensko. Naj ne zamerita, a sliši se, kot da sta junaka iz kakšne mladinske pravljičice. Lili in Maks Jeza. Zanimivo. A o njej, bolj rečeno z njima iz minute v minuto v resnici postaja vedno bolj zanimivo. Sta upokojenca, ki imata svoje korenine v osrednji in, gledano od središča države, severnejši Sloveniji. V Prekmurje pa ju je zanesla misel na to, da preživita pokoj tam, kjer jima bo lepše, mirneje in kjer bosta dobila vse, kar potrebujeta, da uživata življenje tako, kot sta si ga zamislila. Pa je res tako? »Rekla sem si, tu je že panonsko podnebje. Močne suhe zime, močna suha poletja. Tu že ne bo veliko dežja,« pojasnjuje Lili. Nakar Maks pojasni, da je njegova sopotnica devet let delala v Novem Sadu in da je predvidevala, da bo podnebje podobno tamkajšnjemu. »Ne, jaz sem mislila samo na to, kje najmanj 'pada',« doda Lili in ob tem, ker je minilo šele nekaj tednov od megarime, vsi bruhnemo v smeh. Oprostite, smeh. A o tem nekoliko kasneje. Maks nam hiti razlagati, da nista bila onadva prva, ki sta svoje sorodstvo povezala s Prekmurjem. Tukaj je lani umrla tudi njegova mama, ki je živela v beltinskem domu za starejše. A njeni obiski naše pokrajine na levi strani reke Mure segajo daleč v preteklost. »Takratno Ministrstvo za kulturo jo je poslalo v Prekmurje popisat 'kulturno škodo' kot posledico druge svetovne vojne. Ko se je vrnila, je ugotovila in poročala, da so večjo škodo naredili vojaki Rdeče armade kot madžarski okupatorji. In so jo vzeli v službo,« razlaga v smehu. Z vojno je povezana tudi zgodba o njegovi družini kot družini partizanov. Maks je ponosen na to, saj je bila na Gorenjskem vojna drugačna kot pri nas, in za konec tega dela pogovora pove, da so bili partizani »kmečki ljudje in intelektualci«, medtem ko so delavci v delali v tovarnah, in da so jih »Nemci dobro plačali«.

Lili na enem od zeliščnih vrtičkov. Z možem rada zdravo jesta in živita.

Poslovneža

Tudi onadva sta delavca. A tista, ki še kako dobro unovčita um in marljivost. Maks je pravnik, ki govori pet jezikov. Lili je izkušena podjetnica, ki je živela in delala široko po nekdanji državi. »Nisva bogata, a tudi s preživetjem nisva imela težav,« razložita, »resda je bilo enkrat še posebej hudo, ko nama nekega velikega naročila oziroma posla enostavno niso plačali. A sva preživela,« iskreno pove Lili, ki se je izučila, saj je posel to zahteval, za računovodkinjo. Njuna posebnost je zunanja trgovina. Uvoz in izvoz. V zadnjih letih predvsem kmetijska mehanizacija in komponente za sestavljanje te pa tudi reprodukcijski material za kmetijstvo. Nista majhni muhi v panogi, a o dosežkih in imenih nerada govorita. »Ne samo da sva delala zase, tudi drugi so naju najemali. Podjetja sva učila poslov. Tudi kako se postavi stojnica na sejmu in podobno.« Medtem pa Maks še doda, da je v zunanjetrgovinski panogi izobraževal vsaj 40 stažistov. In na tem mestu sledi stalnica: o tem bi se dalo napisati celo stran in pol.

Ni mogla spati in ...

Torej, kam iti? »Veste, veliko sem se selila. Vreme morda ni bil odločen dejavnik, a vseeno. Neko noč je padlo več kot 70 centimetrov snega in meni je padel 'mrak na oči'. Rekla sem, da imam dovolj, da greva od tam,« nadaljuje Lili in prizna, da Prekmurje resda ni bila njena prva izbira. »Seveda je padla odločitev, da greva na Primorsko. Pa sva kupila staro hišo in kmalu ugotovila, da je potrebna temeljite prenove in da tako ne bo šlo. Kaj zdaj? Neko noč sem ob dveh zjutraj vstala, ni mi dalo miru, in sem šla na splet. Našla sem dve ponudbi in zjutraj možu rekla, da sem našla neko hišo pri Lendavi. Pa čeprav je bila želja, da bi nekoč živela v majhni hiši z malo zemlje, sva na koncu kupila večjo hišo z več zemlje. Vse obratno,« se spominja dogodkov izpred šestih let. Vse se je zgodilo v enem mesecu. Hišo sta pošteno obnovila. Za začetek spoznala lokalne mojstre, saj ni delalo to ali ono, a s tem pridobila več kot le opravljene storitve. »Neverjetno, kako dosledni so bili mojstri pri dogovoru, da naj bo hiša nared do božiča. Dala sva jim ključ, in ko sva pripeljala sem mojo

mamo, tak je bil namreč dogovor, je bilo res vse do zadnjega urejeno.«

K sosedi v uk

Na mizi nas pričakajo majhni zavitki, ki so morda še najbolj spominjali na burek. »Uganete, kaj je notri?« Nikakor. Ugibamo, le da nobeden od nas ne pove pravega odgovora. Jedli smo regrat. Pogovor nanese na kulinariko, nakar Maks pohvali Lili, da zna peči tudi odlične perece. »To sem se pri sosedi Irinki takoj naučila,« pove, k temu pa on doda, da soseda v bistvu sploh ne govori slovensko. A onadva nista kar tako. Naučila sta se tudi madžarsko. Lili je šla celo v šolo, da se je naučila jezika. Asimilacija, da te kap. Sta pa tudi s pomočjo Maksove matere, ki je bila jezikoslovka, ugotovila, da prekmurski Madžari, »tisti, ki so izobraženi«, govorijo izredno lepo slovenščino. »Mama je bila nadvse navdušena nad slovenščino, ki jo je slišala pri zdravniku Kiralyu.« S sovaščani delita veliko dobrega in tudi žalostnega. A podatek, da delita, pove več kot vse. »Veste, tukaj so ljudje zelo odprti do drugih.« Taka sta tudi ona, saj pravita, da imata rada družbo, in jima je zato tudi lažje.

Vsaka vas ima svoje pokopališče

»V Mursko Soboto skorajda ne greva. Če že, potem je to Lendava,« kamor pa ju ne vlečejo samo nakupi ali pa ti ali oni opravi. Sta redna obiskovalca tamkajšnjih kulturnih prireditev. »Ponudba dogodkov je enkratna. Zelo sva zadovoljna,« pojasnjujeta v en glas. Sta tudi redna obiskovalca knjižnice. Prijatelje, ki ju obiščejo, pa ne peljeta samo na ogled Lendave. Še najmanj »na orhideje«. Njun pogled seže krepko čez planke in v tem smislu prekašata tudi marsikaterega Pomurca ali Pomurko, saj poznata ljudi iz Sobote, ki še niso bili v Lendavi. Z drugimi besedami, koliko vas je že obiskalo kalvinsko pokopališče v Motvarjevcih? Hja, Maks in Lili sta zvedava in željna širjenja obzorij do

konca svojih dni. Čeprav Lili ne mara, da govori »o koncu«, pogovor nanese tudi na pogrebe in pokope. Neverjetno, kakšne teme vse smo obdelali. Tudi to ju je na začetku čudilo, da ima vsaka vas svoje pokopališče, saj na Gorenjskem ni tako. Če ni cerkve, je zvonik in podobno. Opažata tudi, da večina ljudi pije vodo iz plastenke in ne iz pipe, čeprav menita, da je voda tukaj dobra. Da življenje v Prekmurju prinaša tudi kakšno prikrasjanje, sta doživela, ko je največje časopisno podjetje prenehalo dostavljati časopis. »To zanj opravlja pošta, a kaj, ko ta ne dostavlja ob koncu tedna.« In tako ne moreta brati sobotnih izdaj.

Ko izveš veliko novega

Zakonca Jeza, vedno bolj Prekmurca, vendarle ne mirujeta. Nista 'zavezana' na domačo zemljo. Če se le da, še vedno potujeta. Najraje potujeta brez večje pomoči potovalnih agencij. »Saj se že opravlja z agencijo, a le toliko, da prideva do želene destinacije. Naprej si organizirava vse sama.« Kmalu ju čaka pot v Maroko, a ne za dolgo. Ima pa Maks še en zanimiv konjiček. Njegova velika želja je prevesti knjigo, trilogijo, pisateljice Gordane Kuiu (Miris kiše na Balkanu, Cvati lipe na Balkanu, Smiraj dana na Balkanu in nekakšen finale trojčka Duhovi nad Balkanom, op. p.). »To je kot nekakšna srbska različica knjige V vrtincu,« pove Maks. Da se bo lotil prevoda, bo potrebno še nekaj časa. Ne zaradi tega, ker se mu ne bi dalo. Knjiga je namreč šla na potep, saj jo »pridno« oglašujeta pri sorodnikih in prijateljih. In če smo že pri širjenju obzorij, kajti na tem obisku smo izvedeli marsikaj novega, tudi o nas Prekmurcih, potem dodajmo še ta podatek, da je na genterovski šoli, ustanovi, ki meji na njuno parcelo, nekoč, v letih 1939 in 1940, poučevala Marta Pustišek. Ena izmed prvih štirih Slovenk, ki so se udeležile olimpijskih iger v Berlinu leta 1936. Žal je ni na spominski plošči, ki omenja »zanimivejše« učitelje te šole. Je pa zato v Pénu. Maks in Lili, hvala. Tudi za to!

Spomin izpred treh let, ko je Maksova mama Slavica Zirkelbach praznovala 90. rojstni dan. Ob njej so nečakinja in Maksova sestrična Jelisaвета Dobovšek in njen mož Soli Sethna (živita v Tokiu, kjer Jelisaвета poučuje angleščino in slovenščino!), Lili Jeza, Maksova sestra Alenka Gorjup z možem Borutom in seveda Maks Jeza. Od desne proti levi, da ne bo pomote, so se postavili pred beltinskim domom za starejše.

Lično urejena hiša. Polna spominov in zanimivih zgodb. Na mizi pa slasten regratov ... retaž?